

Antti Lemetyinen

Sävel soikoon

Vapaaehtoistoimijoiden kokemuksia ryhmän ohjaamisesta

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Toimintaterapeutti
Toimintaterapian koulutusohjelma
Opinnäytetyö
7.12.2010

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Antti Lemetyinen Sävel soikoon – Vapaaehtoistoimijoiden kokemuksia ryhmän ohjaamisesta 49 sivua + 5 liitettä 7.12.2010
Tutkinto	Toimintaterapeutti
Koulutusohjelma	Toimintaterapian koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Toimintaterapia
Ohjaaja(t)	Toimintaterapian lehtori Anne Talvenheimo-Pesu Toimintaterapian lehtori Kaija Kekäläinen
<p>Opinnäytetyössäni tarkastelen vapaaehtoistoimintaa toimintaterapeuttisesta näkökulmasta. Opinnäytteeni liittyy Eläkeliitto ry:n Sävel soikoon – musiikista sisältöä vapaaehtoistoimintaan -hankkeeseen, jossa koulutetaan vapaaehtoistoimijoita musiikin käyttämiseen vapaaehtoistoiminnassa. Opinnäytteeni tarkastelee vapaaehtoistoimijoiden tekemää ryhmänohjaustoimintaa ja heidän näkemyksiään ryhmänohjauksesta ja tätä kautta tuottaa käytännönläheistä tietoa hankkeelle. Opinnäytetyöni tutkimusongelma on vapaaehtoistoimijoiden tekemän ryhmänohjaustoiminnan tutkiminen toimintaterapiassa käytetyn tiedon avulla. Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat: Minkälaisia asioita vapaaehtoistoimijat pitävät olennaisena ryhmän ohjaamisessa? Minkälaisia ryhmänohjauksen kehittämistarpeita aineistosta nousee esille?</p> <p>Opinnäytteeni tutkimuksellinen lähestymistapa noudattaa laadullisen tutkimuksen ja tapaus-tutkimuksen piirteitä. Keräsin tutkimusaineiston syksyllä 2010 kuudessa teemahaastattelussa ja viidessä havainnointitilanteessa. Analysoin tutkimusaineistoni teorialähtöisen sisällönanalyysin mukaan. Työni teoreettisena viitekehyksenä käytän Doris Piercen terapeuttisen voiman mallia (2003).</p> <p>Saamieni tulosten mukaan vapaaehtoistoimijat kokevat ryhmän ohjaamisessa tärkeäksi ryhmäläisten yksilöllisen huomioimisen, innostamisen ja kohtaamisen, mielenvirkeyden ja yhteisöllisyyden lisäämisen sekä yksinäisyyden torjumisen. Ryhmänohjaamiseen liittyvien kehittämistarpeiden pohtiminen oli vapaaehtoistoimijoille pulmallista. Aineistosta nousee esille tarve kiinnittää huomiota ryhmäkertojen kestoon sekä tilaan tehtäviin muutoksiin.</p> <p>Opinnäyttyöni tutkimusasetelma tuotti käytännönläheistä tietoa vapaaehtoistoiminnasta ja toimintaterapeuttisen viitekehyksen soveltamisesta vapaaehtoistoiminnan tutkimiseen. Sävel soikoon -hankkeessa hyödynnetään tuloksia muun muassa hankkeen loppuraportissa ja koulutuksissa. Lisäksi hankkeessa koulutetut vapaaehtoistoimijat voivat hyödyntää tuloksia omassa vapaaehtoistoiminnassaan. Tulevaisuudessa vapaaehtoistoiminnan tutkimista voisi jatkaa toiminnallisen opinnäytetyön avulla, jossa terapeuttisen voiman mallia käytettäisiin vapaaehtoistoiminnan suunnittelun ja toteutuksen pohjana.</p>	
Avainsanat	vapaaehtoistoiminta, toimintaterapia, ryhmänohjaus, terapeuttisen voiman malli, Doris Pierce

Author Title	Antti Lemetyinen Sävel soikoon - Volunteer Workers' Experiences of Group Leading.
Number of Pages Date	49 pages + 5 appendices 7 December 2010
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Occupational Therapy
Specialisation	Occupational Therapist
Instructor(s)	Toimintaterapian lehtori Anne Talvenheimo-Pesu Toimintaterapian lehtori Kaija Kekäläinen
<p>The purpose of this final project was to produce knowledge about volunteer workers' group leading occupations from the aspect of occupational therapy. My final project belongs to Sävel soikoon, a project launched by my working partner The Finnish Pensioners' Federation.</p> <p>My final project is a qualitative case study. I collected the data in six theme interviews and in five observation sessions. I used a form for the interviews and observations based on Doris Pierce's model Building Therapeutic Power (2003). I analysed the data in a theory-driven method.</p> <p>I found out that the informants thought that, in group leading, it was important to pay attention to meeting people individually in the group. It was also important to inspire others, bring happiness and a feeling of community in the group and avoid loneliness. It was not easy for the informants to think about subjects in group leading that would need development. The results showed that it would be useful to pay attention to the use of time in groups and make changes in the groups' physical spaces.</p> <p>My final project produced practical knowledge about group leading in volunteer work and about volunteers' thoughts of it. The results lead to conclusions that volunteer work can be studied from the aspect of occupational therapy and it would be useful to continue the research.</p>	
Keywords	volunteer work, occupational therapy, group leading, occupation by design, Doris Pierce

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön lähtökohdat	3
2.1	Eläkeliitto ry	3
2.2	Sävel soikoon – musiikista sisältöä vapaaehtoistoimintaan -hanke	3
2.3	Tutkimusongelma ja -kysymykset	4
2.4	Aiempiä opinnäytetöitä ja tutkimuksia	5
3	Keskeiset käsitteet	7
3.1	Toimintaterapia ja ryhmät toimintaterapiassa	7
3.2	Vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoistyö	7
4	Teoreettisena viitekehyksenä terapeutin voiman malli	9
4.1	Vetoavuus (<i>Appeal</i>)	11
4.1.1	Tuotteliaisuus (<i>Productivity</i>)	11
4.1.2	Mielihyvä (<i>Pleasure</i>)	12
4.1.3	Vahvistavuus (<i>Restoration</i>)	13
4.2	Ainutlaatuisuus (<i>Intactness</i>)	15
4.2.1	Fyysinen ympäristö (<i>Spatial</i>)	15
4.2.2	Ajallinen ympäristö (<i>Temporal</i>)	16
4.2.3	Sosiokulttuurinen ympäristö (<i>Sociocultural</i>)	17
4.3	Täsmällisyys (<i>Accuracy</i>)	18
4.3.1	Terapeutin suunnittelutaidot (<i>Therapist design skill</i>)	18
4.3.2	Tavoitteenasettelu (<i>Collaborative occupational goal generation</i>)	20
4.3.3	Toiminnan soveltuvuus (<i>Precision fit of intervention to goal</i>)	20
5	Tutkimusaineiston tarkastelu	22
5.1	Aineistonkeruun tapa	22
5.1.1	Havainnointitapana osallistuva havainnointi	23
5.1.2	Teemahaastattelu	24
5.2	Aineistonkeruun toteutus	25
5.2.1	Vapaaehtoistoimijoiden koulutuksen havainnoiminen	25
5.2.2	Informanttien erilaiset lähtökohdat ryhmänohjaamiseen	26
5.2.3	Havainnointien toteutuminen	27
5.2.4	Teemahaastatteluiden toteutuminen	28

5.3	Aineiston analysointi	30
6	Tulokset	33
6.1	Minkälaisia asioita vapaaehtoistoimijat pitävät olennaisena ryhmän ohjaamisessa?	33
6.2	Minkälaisia ryhmänohjauksen kehittämistarpeita aineistosta nousee esille?	35
7	Johtopäätökset	37
7.1	Opinnäytetyön lähtökohdista	37
7.2	Terapeuttisen voiman mallin soveltuvuudesta	38
7.3	Tutkimusasetelmasta	39
7.4	Tuloksista	41
8	Pohdinta	44
	Lähteet	48
	Liitteet	
	Liite 1. Havainnointirunko	
	Liite 2. Haastattelurunko	
	Liite 3. Haastattelumateriaalin pelkistykset	
	Liite 4. Havaintomateriaalin pelkistykset	
	Liite 5. Suostumus havainnointimateriaalin ja haastattelutallenteiden käyttöön	

1 Johdanto

Väestö ikääntyy parhaillaan kiihtyvää vauhtia koko EU:n alueella. Kolmannen sektorin toimijoiden merkitys julkisten palveluiden täydentäjänä näyttää olevan tulevaisuudessa entistä suurempi (vrt. Helander 2002: 11–13). Suomessa terveyden edistämisen laatusuosituksessa (2006: 69) korostetaan toimintakyvyn laskua ennalta ehkäisevän ja terveyttä edistävän toiminnan tärkeyttä vanhenevalle väestölle. Samassa laatusuosituksessa kerrotaan, että kunnissa tällaisista toiminnoista on puutetta. Vapaaehtoistoiminnalla voidaan osittain vastata tähän toiminnan tarpeeseen. Vapaaehtoistoiminta on tällä hetkellä ajankohtainen aihe koko Euroopassa, sillä vuosi 2011 on nimetty Euroopan unionissa vapaaehtoistoiminnan teemavuodeksi (Opetusministeriö 2009).

Opinnäytetyöni liittyy Eläkeliitto ry:n Sävel soikoon – musiikista sisältöä vapaaehtoistoimintaan -hankkeeseen, jossa on kehitetty koulutus- ja toimintamalli musiikin hyödyntämiseen kuntouttavassa ja ennaltaehkäisevässä vapaaehtois-toiminnassa. Opinnäytteessäni tutkin kahden vapaaehtoistoimijan (informantin) tekemää ryhmänohjaustoimintaa. Informantit ovat saaneet koulutusta Sävel soikoon - hankkeessa. Opinnäytteeni tarkoitus on tutkia informanttien tekemää ryhmänohjaustoimintaa ja heidän näkemyksiään ryhmänohjauksesta.

Tulevaisuudessa toimintaterapia alana tulee laajenemaan entistä enemmän kunnalliselta sektorilta yksityiselle sektorille ja erilaisten hankkeiden pariin. (Launiainen – Lintula 2003: 7–9.) Toimintaterapeutista näkemystä voidaan siis hyödyntää uusissa konteksteissa. Toimintaterapeutin ammatissa muun muassa toiminnan analysointi ja ryhmänohjaus ovat hyvin olennaisia alueita, ja toimintaterapeuteilla on näillä alueilla vahvaa ammattitaitoa.

Vapaaehtoistoiminnan tutkiminen toimintaterapeutisesta näkökulmasta tuottaa uudenlaista tietoa. Tätä ei ole selvitetty aiemmin tästä näkökulmasta, mutta toimintaterapeutin ajattelun kytkeminen uuteen ympäristöön tuottaa uutta tietoa ja voi olla molempia puolia rikastuttava kokemus.

Opinnäytetyöni sai alkunsa, kun marras-joulukuun vaihteessa 2009 näin Eläkeliiton opinnäytetyötarjouksen Metropolian intranetissä ja kiinnostuin aiheesta. Otin yhteyttä

projektisuunnittelija Riina Ikoseen (nykyisin Lilja) ja tiedustelin, sopisiko toimintaterapian lopputyö hankkeeseen. Kiinnostuin Sävel soikoon -hankkeesta muun muassa sen takia, että olen itse ohjannut vanhusten ja muistisairaiden musiikkiryhmiä ja aihepiiri on näin osittain tuttu minulle. Ryhmänohjaus nousi heti alussa tärkeäksi teemaksi. Sävel soikoon -hankkeessa suunniteltiin tuohon aikaan opaskirjan kirjoittamista vapaaehtoistoimijoille, josta he voivat muun muassa saada käytännönläheistä tietoa ja neuvoja vapaaehtoistoimintaansa. Aluksi suunnittelimme, että opinnäytteessäni tuottaisin tietoa tuohon oppaaseen, mutta tämä ajatus kariutui aikatauluongelmiin. Päätimme, että tuottaisin opinnäytteessäni tietoa hankkeelle ryhmänohjaustoiminnasta ja vapaaehtoistojoiden näkemyksistä.

Ennen opinnäytetyöni tekemistä minulla oli omat ennakkokäsitykseni vapaaehtoistoiminnasta ja siitä, miten vapaaehtoistoimijat tekevät ryhmänohjausta. Oletin, että toimintaterapeuttista tietoa voisi soveltaa vapaaehtoistoimintaan. Oletukseeni sisältyy ajatus, että vapaaehtoistoiminnassa toiminnan suunnitelmallisuus ja tavoitellisuus ovat tuttuja asioita. En toki odottanut, että vapaaehtoistoiminta olisi vertailukelpoista ammattityön kanssa, mutta ajattelin, että yhtymäkohtia saattaisi löytyä.

Edellä esitetyn oletuksen pohjalta valitsin työni teoreettiseksi viitekehykseksi Doris Piercen terapeutin voiman mallin (2003). Pierce on kehittänyt mallin, jonka avulla voidaan suunnitella ja toteuttaa terapeutista toimintaa, ja mallia voidaan hyödyntää myös toiminnan analysoinnin välineenä. Sovellan työssäni toiminnan analyysia vapaaehtoistoiminnan tutkimiseen. Työssäni Piercen malli on toimintaterapeutin näkökulmani lähde.

Opinnäytetyöni tutkimusaineiston tarkastelu on tehty laadullisen tutkimuksen metodeja käyttäen, tapaustutkimuksen piirteitä noudattaen. Aineisto on kerätty viidessä havainnointitilanteessa ja kuudessa teemahaastattelussa. Teemahaastattelun teemoissa ja teorialähtöisessä sisällönanalyysissä teoriana olen käyttänyt Doris Piercen terapeutin toiminnan mallia (2003).

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

2.1 Eläkeliitto ry

Eläkeliitto ry on jäsenmäärältään suurin eläkeläisjärjestö Suomessa. Jäseniä liitossa on yli 124 000 ja vapaaehtoistoimijoita yli 11 000. Liiton kokoa kuvaa, että siihen kuuluu 20 piirijärjestöä ja 403 paikallisyhdistystä eri puolilla Suomea. 1970 perustetun Eläkeliiton toiminta-ajatus on sen omien sääntöjensä 2. § mukaan *”eläkeläisten ja eläketurvaa tarvitsevien henkisten ja aineellisten etujen valvominen sekä heidän asemassaan ilmenevien epäkohtien korjaaminen”* (Eläkeliitto ry 2009a). Liitto toimii sekä eläkeikäisten etujärjestönä että palvelujärjestönä. Palveluita ovat esimerkiksi erilaiset koulutus-, yhdessäolo- ja lomapalvelut. Erilaisia toimintamahdollisuuksia tarjoamalla liitto pyrkii kohentamaan ikäihmisten hyvinvointia ja samalla mahdollistamaan keskinäistä kanssakäymistä. (Ikonen – Rannikko 2010: 5–6; Opinnäytetyötarjous 2009.)

Eläkeliiton kehittämis- ja palveluyksikkö järjestää erilaisia koulutusmahdollisuuksia vapaaehtois- ja tukihenkilötoiminnasta kiinnostuneille. Tarjolla on esimerkiksi sopeutumisvalmennuskursseja ja erilaisia vapaaehtoistoiminnan perus- ja teemakoulutuksia. Sävel soikoon -hankkeeseen liittyvä koulutus on eräs esimerkki tällaisesta koulutuksesta. (Eläkeliitto ry 2009a: 3–4.)

2.2 Sävel soikoon – musiikista sisältöä vapaaehtoistoimintaan -hanke

Vuonna 2009 alkanut Sävel soikoon – musiikista sisältöä vapaaehtoistoimintaan -hanke on kolmivuotishanke, jossa koulutetaan vapaaehtoistoimijoita musiikin hyödyntämiseen osana kuntouttavaa ja ennaltaehkäisevää vapaaehtoistoimintaa. Hankkeen tavoitteena on edistää musiikin käyttöä osana vapaaehtoistoimintaa sekä lisätä kuntouttavaa ja ennalta ehkäisevää toimintaa avo- ja laitoshoidossa. Hanketta rahoittaa Raha-automaattiyhdistys (RAY). (Ikonen – Rannikko 2010: 3.)

Sävel soikoon -hankkeessa järjestetään kurssimuotoista koulutusta, jossa opetetaan esimerkiksi laulua ja äänenkäyttöä, yhdessä laulettavaa ohjelmistoa, ryhmänohjausta ja musiikkiliikuntaa (Eläkeliitto ry 2009b). Hankkeen päätavoitteena on kehittää koulutus-

ja toimintamalli musiikkisisältöiseen vapaaehtoistoimintaan. Kehitystoiminnan kannalta on tärkeää kerätä palautetta koulutusten onnistumisesta ja juurtumisesta käytäntöön. Koulutusten onnistumista seurataan kurssipalautteilla, jotka kerätään kirjallisena jokaisen kurssin yhteydessä. Toiminnan juurtumista kartoitetaan seurantakyselyllä, joka tehdään noin puolen vuoden kuluttua kurssille osallistumisesta. Näiden toimenpiteiden lisäksi seurannan ja arvioinnin tukena toimivat hankkeeseen tehdyt opinnäytetyöt.

Sävel soikoon -hankkeessa koulutetut vapaaehtoistoimijat voivat koulutuksensa jälkeen tehdä vapaaehtoistoimintaa esimerkiksi palvelukodeissa ja laitoksissa. Kurssilla opittuja taitoja voidaan hyödyntää myös paikallisyhdistystoiminnassa sekä kerhoissa. Näin ollen vapaaehtoistoimijat voivat omalta osaltaan olla tarjoamassa Terveystieteen edistämisen laatusuosituksessa kuvattua ennalta ehkäisevää ja terveyttä edistävää toimintaa.

Koulutus vapaaehtoiset ovat vapaaehtoistoiminnasta ja musiikista kiinnostuneita ihmisiä Simosta Helsinkiin väliseltä alueelta. He ovat yli 50-vuotiaita, keski-ikänsä 69-vuotiaita. Sukupuoleltaan kurssilaiset ovat 60 % naisia ja 40 % miehiä. Ammattitaidusta kurssilaisilla on hyvin vaihteleva, esimerkiksi bussikuskista pappiin. Sävel soikoon -hankkeen aikana, vuoden 2010 loppuun mennessä, peruskurssilla oli koulutettu 140 henkilöä ja jatkokurssin käyneitä oli 77 henkilöä. (Lilja: 2010).

2.3 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Opinnäytetyössäni tarkastelen kahden vapaaehtoistoimijan tekemää vapaaehtoistoimintaa. Opinnäytteessäni vastaan hankkeelta tulevaan tiedontarpeeseen. Toimintaterapian näkökulmasta katsoen voin tarjota joltakin alueelta näkemystäni vapaaehtoistoimintaan. Opinnäytteessäni tuotan hankkeelle käytännönläheistä tietoa ryhmänohjaustoiminnasta sekä vapaaehtoistoimijoiden näkemyksistä tästä toiminnasta.

Opinnäytetyöni tutkimusongelma on vapaaehtoistoimijoiden tekemän ryhmänohjaustoiminnan tutkiminen toimintaterapiassa käytetyn tiedon avulla.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat: Minkälaisia asioita vapaaehtoistoimijat pitävät olennaisena ryhmän ohjaamisessa? Minkälaisia ryhmänohjauksen kehittämistarpeita aineistosta nousee esille?

2.4 Aiempia opinnäytetöitä ja tutkimuksia

Tekemäni tiedonhaun jälkeen voin todetta, että vapaaehtoistyötä ja vapaaehtoistoimintaa ei ole käsitelty toimintaterapian alalla kovinkaan runsaasti. Ulkomaisista lähteistä löytyy muutama tutkimusartikkeli, joissa vapaaehtoistoimintaa käsitellään esimerkiksi toiminnan muotona mielenterveyskuntoutujien toimintaterapiassa (Farrell – Byrant 2009). Tutkimusta vapaaehtoistoiminnasta toimintaterapiassa näyttää olevan vähän, enkä löytänyt lainkaan omaan rajaukseeni sopivia tutkimuksia. Sen sijaan sosiaalialalla vapaaehtoistoimintaa ja -työtä on tutkittu huomattavasti enemmän. Yksinään Suomesta löytyi paljon vapaaehtoistoimintaan liittyviä tuoreita opinnäytteitä. Valitsemaani teoreettista viitekehystä on käsitelty useassa toimintaterapian opinnäytetyössä viime vuosina, mutta omaan aiheeseeni en ole saanut niistä juurikaan tukea.

Seuraavassa listassa on kolme lopputyötä, jotka liittyvät omaan aiheeseeni joko vapaaehtoistoiminnan tai teoreettisen viitekehänsä kautta. Tiedonhaussa en löytänyt toimintaterapian alalta vapaaehtoistoimintaa käsittelevää työtä, josta olisi ollut apua tässä työssä. Doris Piercen terapeutin voiman mallia sen sijaan on käsitelty huomattavasti enemmän.

”Tekee hyvää tehdä hyvää – Ohjattuun vapaaehtoistoimintaan vaikuttavat tekijät” on Mirella Drushinin ja Meri Valtasolan keväällä 2010 valmistunut opinnäytetyö, jossa käsitellään vapaaehtoistoimintaa toimintaterapian menetelmänä. Työssä tarkastellaan kahden vapaaehtoistoimintaan osallistuvan nuoren aikuisen kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta, jonka aloitusvaiheeseen he osallistuvat Niemikotisäätiön asumisvalmennusyksikössä. Työssä on käytetty David Nelsonin ja Julie Jepson-Thomasin terapeutin toiminnan käsitteellistä viitekehystä. Tämän lisäksi vapaaehtoisia ohjaavan toimintaterapeutin ammatillista osaamista ja ohjaustapaa on selvitetty Nelsonin ja Jepson-Thomasin toiminnallisen synteesin avulla. Toiminallista synteesiä on vielä tarkennettu Gary Kielhofnerin Inhimillisen toiminnan mallissa (2008) esitetyillä terapeutisilla strategioilla.

"Toiminnan voimaa – Doris Piercen terapeuttisen voiman mallin käyttö toiminnan suunnitteluprosessissa" on Marika Kulpin ja Anna-Elina Pajusen (2009) tekemä toimintaterapian lopputyö. Työssään Kulppi ja Pajunen ovat suomentaneet Doris Piercen terapeuttisen voiman mallia ja suunnitelleet opinnäytteessään ohjaamansa toiminnan mallin mukaisesti. Työssään Kulppi ja Pajunen esittelevät sekä teoreettisesti, että käytäntöön sovellettuna Piercen mallin suunnitteluprosessin ja pohtivat mallin käytettävyyttä psyykkisesti sairaiden omaisille suunnatussa ryhmätoiminnassa. Tekijät esittelevät työssään listan opinnäytteistä, joissa on käytetty Piercen mallia teoreettisena viitekehyksenä.

"Siit saa ittelle jotakin – tutkimus Turun seudun Eläkeliiton vertaisohjaajakoulutuksen käyneistä vertaisohjaajista" on Päivi Niskasen ja Jonna Tirkkosen (2008) tekemä opinnäytetyö, jossa he tutkivat vapaaehtoistyötä vertaisohjaajatoiminnan näkökulmasta. Opinnäyte liittyy Eläkeliitto ry:n 2004–2007 vuosina olleeseen Liiku ja liidä -hankkeeseen. Työssään Niskanen ja Tirkkonen käsittelevät seikkaperäisesti ja ansiokkaasti vapaaehtoistoimintaa.

3 Keskeiset käsitteet

3.1 Toimintaterapia ja ryhmät toimintaterapiassa

Toimintaterapeutti on kuntoutusalan ammattilainen, ja asiakkaan toimintakyvyn ja toiminnallisen suoriutumisen tukeminen on eräitä toimintaterapian pääkohteita. Toimintaterapiassa asiakas nähdään yhteistyökumppanina ja oman itsensä asiantuntijana. Holistinen ihmiskäsitys kuuluu toimintaterapiaan, ja se tarkoittaa, että asiakas nähdään yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti. (Launiainen – Lintula 2003: 7–9; Finlay 2004: 3–5.)

Tulevaisuudessa toimintaterapian toimintakenttä laajenee entisestään kunnalliselta sektorilta ja sosiaali- ja terveydenhuollon parista yksityiselle sektorille ja asiantuntijatehtäviin erilaisten projektien ja hankkeiden piiriin (Launiainen – Lintula 2003: 8–9.) Asiantuntijatehtävien kasvava osuus tulevaisuuden toimintaterapiassa sivuaa omaa opinnäytetyötäni. Opinnäytetyöni saattaakin olla jotain sellaista, mitä toimintaterapeutit tekevät tulevaisuudessa enemmänkin.

Ryhmätoiminnan käyttö toimintaterapiassa perustuu ajatuksiin, että ihmisellä on luontainen tarve olla tekemisissä muiden ihmisten kanssa ja kuulua erilaisiin ryhmiin. Ryhmämuotoisessa toimintaterapiassa tavoitteellista työskentelyä toteutetaan tarkoituksenmukaisen toiminnan avulla. Perusajatus toimintaterapiaryhmässä on toiminnallisten ja sosiaalisten taitojen kehittäminen toiminnan avulla. (Holvikivi – Kallonen: 1998: 47; Salo-Chydenius 1997: 167–168.) Ryhmäilmiöt toimintaterapiassa ovat samanlaisia kuin muissakin ryhmissä. Ryhmäilmiöihin liittyvää tietoa haetaan yleensä psykoterapiaryhmiin liittyvästä tietopohjasta, esimerkiksi Yalomin ja Bionin teoksista.

3.2 Vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoistyö

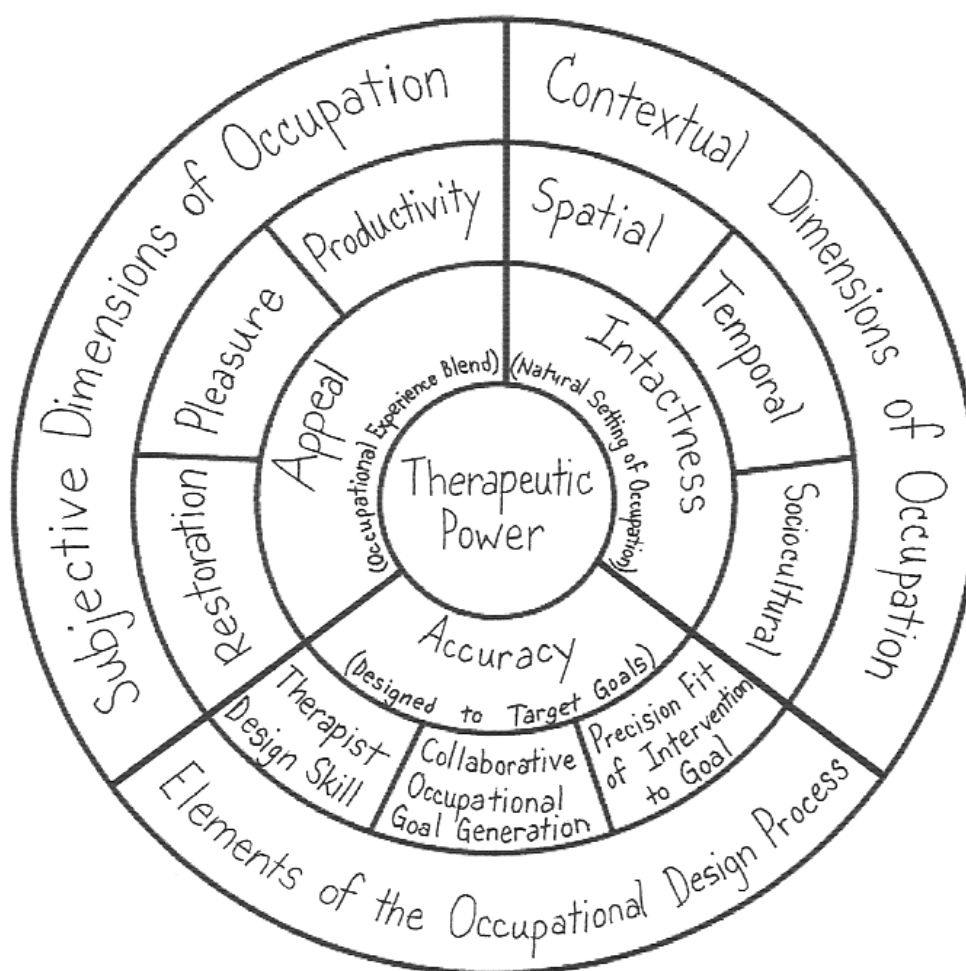
Vapaaehtoistyö on osallistumista vuorovaikutukseen perustuvaan organisoituun auttamis- ja tukitoimintaan, joka tähtää henkisen ahdingon lievittämiseen tai elinoloihin liittyvän puutteen korjaamiseen. Vapaaehtoistyötä ei tehdä taloudellisena yritystoimintana, palkkatyönä eikä erityisenä harjoitteluna, vaan tehtävään valmennustan saaneen auttajan motiivi pohjautuu ajatukseen, että hän voi olla avuksi ja oppii jotakin tärkeää. (Eskola – Kurki 2001: 10.)

Tukeudun opinnäytetyössäni Eskolan ja Kurjen määritelmään, sillä pidän sitä hyvänä kuvauksena siitä, mistä vapaaehtoistoiminnassa on kyse. Työni tutkimuksen kohteena olevat henkilöt tekevät vapaaehtoistoimintaa. Niskanen ja Tirkkonen (2008: 12–26) ovat kirjoittaneet vapaaehtoistoiminnasta varsin tarkasti opinnäytetyössään, joten en pidä kovinkaan mielekkäänä paneutua syvällisesti käsitteen avaamiseen. Vapaaehtoistyön ja -toiminnan käsitteet ovat minulle synonyymejä, mutta käytän vapaaehtoistoimintaa työssäni. Päädyin tähän ratkaisuun Eläkeliiton Riina Liljan kanssa keskusteltuani. Nimitystä vapaaehtoistoiminta käytetään siitä syystä, ettei vapaaehtoistoimintaa sekoitettaisi palkkatyöhön, kuten vapaaehtoistyön kanssa toisinaan on käynyt.

Ojanen (2001: 104) kirjoittaa vapaaehtoistyöntekijöiden tekemästä työstä seuraavasti: ”Olennaista hyvälle auttamiselle on neljä asiaa: Persoonallinen kohtaaminen, riittävä tiheys, vieraiden auttaminen ja huolettomuus tuloksiin nähden.” Huolettomuus tuloksiin nähden tarkoittaa sitä, että ensisijaisena tavoitteenaan vapaaehtoistojilla ei tulisi olla työnsä tuloksellisuus vaan ainutkertainen ihmisen kohtaaminen. Tämän olen pyrkinyt pitämään mielessäni koko opinnäytetyöni ajan. Opinnäytetyöni aikana olen pohtinut tarkasti informanttien lähtökohtia, jotka ovat erilaiset kuin minulla tulevana toimintaterapeutina.

4 Teoreettisena viitekehyksenä terapeuttisen voiman malli

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys on Doris Piercen terapeuttisen toiminnan malli. Teoksessaan *Occupation by design – building therapeutic power* Pierce esittelee mallin, jota voidaan käyttää terapeuttisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Pierce esittää, että toiminnan terapeuttinen voima koostuu kolmen toiminnan alueen samanaikaisesta käytöstä ja toiminnan suunnitteluprosessista. Tämä esitetään kuvion 1 ympyrädiagrammissa. (Pierce 2003: 8–9.) Suomeksi Piercen mallista käytetään useampia nimityksiä, ja olen valinnut työhöni *terapeuttisen voiman mallin*. Terapeuttisen voiman mallia voidaan käyttää toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lisäksi toiminnan analysointiin. Opinnäytteessäni käytän mallia nimenomaan toiminnan analysoinnin teoreettisena pohjana.



$$\text{Appeal} + \text{Intactness} + \text{Accuracy} = \text{Therapeutic Power}$$

Kuvio 1. Terapeuttisen toiminnan malli (Pierce 2003: 9)

Terapeuttinen voima koostuu kolmesta alueesta, jotka ovat erilaisia näkökulmia toiminnan tarkasteluun. Toiminnan vetoavuus (*appeal*) on toiminnan yksilö- ja asiakaskohtainen alue, ainutlaatuisuus (*intactness*) liittyy toiminnan kontekstuaalisiin ulottuvuuksiin ja täsmällisyys (*accuracy*) koskee toiminnan suunnittelun ja toteutuksen aluetta. Nämä alueet ovat ne rakennuspalikat, joiden avulla terapeutit rakentavat toiminnan terapeuttista voimaa. (Pierce 2003: 9–12.) Näistä alueista kirjoitan tarkemmin alempana.

Terapeuttisen voiman malliin liittyy olennaisena osana toiminnan suunnitteluprosessi. Tällä tarkoitetaan seitsemänvaiheista prosessia, jota terapeutti voi käyttää toiminnan suunnittelun jäsennyksenä. Pierce tarjoaa lukijan käyttöön strategioita, joita voi soveltaa omaan toiminnan suunnitteluun. Suunnitteluprosessi rakentuu seuraavista vaiheista: motivaatio (*motivation*), tiedonkeruu (*investigation*), tavoitteiden määrittely (*definition*), ideointi (*ideation*), idean valinta (*idea selection*), toteutus (*implementation*) sekä arviointi (*evaluation*). (Pierce 2003: 9,16.)

Kulpi & Pajunen (2009) ovat suomentaneet Piercen teosta opinnäytteessään ansiokkaasti. Käännökset ovat mielestäni kuvaavia, joten en ole kokenut tarpeellisenä tehdä itse käännöstyötä; suomennokset ovat siis lainauksia. Piercen teosta on käytetty ennenkin opinnäytetöiden lähteenä, eikä terminologiaa ole suomennettu yhtenäisesti. Mielestäni ei ole järkevää, että työni liittyisi joukon jatkoksi uusine käännöksineen, kun suomennostyötä on jo tehty. Käsitteiden suomennokset eivät ole virallisia, joten olen merkinnyt sulkuihin (*kursivoituina*) alkuperäiskäsitteet suomennoksien perään.

Olen kirjoittanut terapeuttisen voiman mallin esittelyn pitkälti opinnäytetyöni aihetta koskien. Tästä syystä olen jättänyt joitakin näkökulmia esittelemättä. Esimerkiksi lasten toimintaa en ole kokenut tarkoituksenmukaisena tuoda esille tässä esittelyssä. Koska käytän Piercen mallia vapaaehtoistoiminnan tutkimiseen ja analysointiin, en käsittele toimintaterapeuteille suunnattuja osia kovinkaan tarkasti. Esittelen Piercen mallin varsin laajasti, jotta myös mallia tuntematon lukija voisi ymmärtää käyttämäni teoriavalintaa. Tarkoitukseni on, että lukijan ei tarvitse tuntea mallia tai toimintaterapiaa, ja siltä hän voi saada työstäni ajatuksia omaan työhönsä – onpa kyseessä sitten vapaaehtoistoiminta tai palkkatyö.

4.1 Vetoavuus (*Appeal*)

Toiminnan vetoavuus on yläkäsite, joka kuvaa toiminnan asiakaskohtaista kokemusta ja ulottuvuutta. Vetoavuus sisältää ajatuksen tehtävien toimintojen tasapainosta. Tasapainotila on henkilökohtainen, mutta taustalla vaikuttavat yhteiskunnassa vallalla olevat ihanteet ja kulttuuriperintö; protestanttinen työetiikka on yksi kuvaava esimerkki tällaisesta kulttuuriperinnöstä, joka vaikuttaa edelleen ihmisiin. Vetoavuuden kokemus koostuu tuotteliaisuuden, mielihyvän ja ainutlaatuisuuden osista. Näiden osien keskinäinen tasapainotila on henkilökohtainen, mutta kuitenkin on oleellista, ettei yksi osa dominoi muiden kustannuksella; raskaan työn vastapainoksi tulisi olla lepoa ja mielihyvää aiheuttavaa toimintaa. (Pierce 2003: 40–50.)

4.1.1 Tuotteliaisuus (*Productivity*)

Tuotteliaisuus on ihmisen sisäsyntyistä, evoluution myötä kehittynyttä, halua toimia, mikä liittyy vahvasti ihmisen peruluonteeseen. Haasteiden tarve liittyy ihmisen elämään ja tuotteliaisuuteen läpi elämän. Tämä on havaittavissa jo aivan pienillä lapsilla näiden kurkottaessa kohti leluaan, joka ei ole aivan käden ulottuvilla. Mielekäs tavoite ajaa lasta kurkottamaan leluaan kohti, ja siihen yltäessään lapsi tuntee suurta iloa. Piercen mukaan yhtä lailla muutkin ihmiset tarvitsevat tavoitteita ja riittävää haasteellisuutta kokeakseen toiminnan mielekkääksi. Sopivan haasteellisen tehtävän ratkaiseminen tuottaa mielihyvää, kun taas epätydyttävä ja monotoninen tekeminen aiheuttaa ikävystymistä ja tylsistymistä. (Pierce 2003: 58–61.)

Ikävystymisen ongelma tulee helposti esille työelämässä, jos tehtävä ei ole ihmiselle mielekäs eikä tarpeeksi haastava ja hänen vaikutusmahdollisuutensa tehtävään ovat pienet. Tällainen tekeminen voi syödä mielenkiinnon työntekoa kohtaan. Samaa ongelmaa esiintyy myös toisenlaisissa tilanteissa. Vanhainkotien asukkailla tylsistymisen riski on erityisen suuri. Tylsistymisen, yksinäisyyden ja avuttomuuden tunteet ovat yleisiä näillä asukkailla, ja näihin ongelmiin haetaan usein apua lääkityksestä. Tylsistymisen, yksinäisyyden ja avuttomuuden ongelmiin voi hakea apua myös arkeen osallistumisen kautta. Pienetkin tavoitteet, sosiaaliset suhteet ja avun antaminen muille nähdään vastavoimana edellä mainittuihin ongelmiin. (Pierce 2003: 61–62.)

Työrooli ja työidentiteetti ovat monille ihmisille hyvin tärkeä osa minuutta. Työroolin menettäminen on kova paikka monelle ihmiselle, varsinkin vammautumisen tai sairastumisen jälkeen. Vammautuminen muuttaa ihmisen rooleja monella tasolla, ja työrooli on yksi näistä muuttuvista rooleista. Työttömyys ja eläkkeelle jääminen vaikuttaa ihmisen työrooliin; enää ihminen ei olekaan henkilö, joka tekee tiettyä työtä, vaan työtön tai eläkeläinen. Sopeutuminen uuteen rooliin ei ole aina yksinkertaista tai helppoa. (Pierce 2003: 63–68.)

Palkaton työ on tärkeä osa tuotteliaisuutta. Koululaisten, kotiäitien ja -isien, vapaaehtoistoimijoiden ja omaishoitajien voidaan nähdä tekevän palkatonta työtä. Nämä kaikki eroavat toisistaan huomattavasti, mutta kuuluvat samaan kategoriaan. Palkaton työ voi olla monelle hyvä tapa saada mielekästä tekemistä, mutta toisaalta se voi olla hyvinkin raskasta. (Pierce 2003: 65–66.) Esimerkiksi muistisairaana henkilön omaishoitajuus on roolina ja työnä kovin erilainen kuin vapaaehtoistoimintaa muutaman tunnin viikossa tekevän vapaaehtoisena. Molemmat ovat tärkeitä, mutta omaishoitajalla stressin määrä on todennäköisesti huomattavasti suurempi.

Tuotteliaisuuteen liittyvä haastava tekeminen ei ole aina pelkästään palkitsevaa, vaan voi olla myös hyvin stressialtista. Stressillä on suuria negatiivisia vaikutuksia ihmisten terveyteen ja immunitettiin. Loppuun palaminen ei ole meidän yhteiskunnassamme harvinaista. Stressitekijöiden ymmärtämisen ja sopivien selviytymiskeinojen avulla voi kuitenkin saada aikaan positiivisia vaikutuksia stressiin ja stressaavien tilanteiden ehkäisemiseen. (Pierce 2003: 68–70.)

4.1.2 Mielihyvä (*Pleasure*)

Mielihyvän kokeminen on ihmisille yksilöllistä ja vaihtelevaa; ei ole kovinkaan yllättävää, että useille mielihyvää tuottavat toiminnot saattavat olla toisten inhoamia. Mielihyvän kokemisen aivoperusta on kuitenkin ihmisillä samanlainen. Aivojen limbinen järjestelmä on mielihyvän kokemisen kannalta hyvin olennainen osa. Limbinen järjestelmä osallistuu esimerkiksi tunteiden säätelyyn sekä erilaisten tunteiden, tunnemuistojen ja fyysisten tuntemusten yhdistämiseen. Joulutorttujen tuoksu rappukäytävässä voi aiheuttaa hyvinkin erilaisia tuntemuksia: yhdelle saattaa tulla mieleen mukavia joulumuistoja ja hyvää mieltä, kun toisella vääntää vatsassa

muistettuaan pilaantuneen joulutortun maun. Sama ärsyke voi aiheuttaa monenlaisia reaktioita. (Pierce 2003: 80–82.)

Monissa toiminnoissa mielihyvä, tuotteliaisuus ja vahvistavuus kietoutuvat toisiinsa. Paljon mielihyvää tuottaviin toimintoihin liittyy usein asioita joko tuotteliaisuuden tai vahvistavuuden alueilta, harvemmin kaikilta kolmelta samanaikaisesti. Tuottelias toiminta kuten talon maalaaminen voi tuottaa samaan aikaan myös mielihyvää, kun maalari voi ihastella työnsä jälkeä. Samanlaisia yhteyksiä on monissa harrastuksissa, joissa tuotteliaisuus ja mielihyvä yhdistyvät. (Pierce 2003: 80, 86–87.)

Päivittäiset rutiinit ja työ voivat sisältää mielihyvään erilaisia määriä. Arkirutiineihin mielellään sisällytetään mahdollisimman paljon mielihyvää tuottavia osia, mutta aina se ei ole mahdollista. Protestanttinen työetiikka ja nykyajan kiireinen yhteiskunta asettavat ihmisille omia vaateitaan: ihmiset saattavat pohtia, saako toiminnasta nauttia ja nauttivatko he mahdollisesti liikaa. (Pierce 2003: 80, 86, 90.)

Leikkimielisyys ja huumori on tärkeää vastapainoa kiireisessä yhteiskunnassa. Huumorilla nähdään olevan terveyttä edistäviä vaikutuksia, ja huumorin käyttö voi olla hyvä tapa terapiasuhteen luomisessa terapeutin ja asiakkaan välillä. Sopiva huumorin käyttö voi rentouttaa ja laukaista stressiä. (Pierce 2003: 85–86.)

Liian suureen mielihyvän hakemiseen liittyy myös lieveilmiöitä. Uhkapelaaminen, kemialliset riippuvuudet ja tietokone- ja erilaiset peliriippuvuudet vaivaavat monia ihmisiä tänä päivänä. Esimerkiksi runsaalla verkkopelaamisella ja Internetin käytöllä on osoitettu olevan yhteys korkeaan yksinäisyyteen. (Pierce 2003: 87–90.)

4.1.3 Vahvistavuus (*Restoration*)

Länsimaisessa kulttuurissa riittävä lepääminen saattaa jäädä tehokkuusajattelun jalkoihin. Kuitenkin levon tulisi olla tasapainossa tuotteliaan toiminnan kanssa. Päivässä tulisi olla riittävästi aikaa levolle, rentoutumiselle ja nukkumiselle, vaikka ”aika on rahaa”. Vahvistavuuden käsite koostuu unen ja levon lisäksi ravinnosta huolehtimisesta, itsensä huolehtimisen toiminnoista ja tarkkuutta vaativista hiljaisista harrastuksista. (Pierce 2003: 98–110.)

Nukkumista ja hyvää unta voidaan pitää hyvän elämän perustana. Ihminen ei pysty pidemmän päälle toimimaan ja osallistumaan elämälle tärkeisiin toimintoihin, jos nukkuu liian vähän. Unen tarpeen määrä on ihmisillä yksilöllistä, mutta riittävän unen määrästä tulisi huolehtia. Lasten ja nuorten tarvitsemat unen määrät ovat suuremmat kuin aikuisväestöllä. Vanhuksilla uni on usein heikkolaatuista. Monet tekijät, kuten kivut, lääkitys ja erilaiset taudit heikentävät monella unen laatua. Myös hoitokotien ääniympäristö vaikuttaa usein negatiivisesti uneen. Liian vähäinen uni heikentää immuunipuolustusta kaikenikäisillä, ja pitkään jatkuvana univelka aiheuttaa vakavia oireita. Vanhuksilla oireita saatetaan pitää "vanhuuteen kuuluvina" eikä uniongelmaa aina hoideta asianmukaisesti. (Pierce 2003: 98–105.)

Riittävän unen lisäksi ihmiset tarvitsevat kunnollista ravintoa. Hyvän ja ravitsevan ruuan ja juoman tärkeyttä ei voi yliarvioida. Syöminen saattaa olla joillekin ihmisille pakollista tankkausta ja toisille rentouttava hetki perheen kanssa. Pikaruokailun lisäksi syöminen voi olla myös rauhoittava ja rentouttava rituaali ja tällä tavalla tuoda päivään vahvistavuuden aluetta. (Pierce 2003: 105–106.)

Pierce kirjoittaa (2003: 105–106) itsestä huolehtimisen toimintojen, kuten pukeutumisen, peseytymisen ja vessassa käymisen, tärkeydestä ihmisille. Vanhuksilla näistä toiminnoista selviäminen ei ole yleensä itsestään selvää. Omien aamurutiinien tekeminen tai suihkussa käyminen itsenäisesti voi olla hyvinkin tärkeää. Tällaiset asiat tuottavat monille ihmisille vaikeuksia, ja mahdollinen näistä toiminnoista nauttiminen vaikeutuu tai muuttuu mahdottomaksi.

Hiljaiset ja rauhoittavat harrastukset liittyvät olennaisesti vahvistavuuteen. Tällaiset harrastukset ja toiminnot voivat vaihdella esimerkiksi käsitöistä luonnossa liikkumiseen, lukemisesta tv:n katsomiseen ja rukoiluun tai meditaatioon. Rauhoittavan tekemisen ei tarvitse olla kovinkaan suurieleistä; lyhyt hengähdystauko kesken työpäivän voi olla tällaista toimintaa. Piercen mukaan on hyvin tärkeää, että ihmisillä on tasapainottavaa, rentouttavaa ja rauhoittavaa tekemistä tuottavan toiminnan vastapainoksi. (Pierce 2003: 107–110.)

4.2 Ainutlaatuisuus (*Intactness*)

Toiminta kuuluu aina johonkin tiettyyn ympäristöön, jossa se tapahtuu. Ainutlaatuisuuden käsite pitää sisällään toiminnan ympäristöt, jotka Pierce jakaa fyysiseen, ajalliseen ja sosiaaliseen ympäristöön. (Pierce 2003: 11, 152.)

4.2.1 Fyysinen ympäristö (*Spatial*)

Pierce esittää, että ihmiset kokevat fyysisen ympäristön oman kehonsa kautta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ihmiset aistivat ympäristöä aisteillaan ja tekevät tämän tiedon perusteella tulkintoja ympäröivästä maailmasta. Tulkintaan vaikuttavat hyvin monet muuttujat, ja tulkinnat ovat aina ihmisille yksilöllisiä. Näkö-, kuulo- ja tuntoaistit ovat tärkeimpiä aistiessamme ympäristöä. Ihmiset aistivat asioita eri tavoilla, ja aistien toiminta muuttuu esimerkiksi iän tai sairauksien myötä. Erilaisista aistimuksista ja niiden mahdollisista puutoksista huolimatta jokaisella ihmisellä nähdään kuitenkin olevan samanlainen perustarve tuntea ja kokea ympäristöään ja liikkua siinä sekä osallistua toimintaan. (Pierce 2003: 152–155.)

Fyysinen ympäristö on varsin laaja käsite. Se ei tarkoita ainoastaan jotain tiettyä mitattavissa olevaa tilaa ja tilassa olevia esineitä. Fyysinen ympäristö saattaa olla samaan aikaan toimintaa rajoittava ja toimintaan innostava; pöyrätuolilla kulkevalle kuoppainen hiekkatie voi olla suuri ongelma ja rajoittaa liikkumista, kun pyöräilevä lapsi saattaa pitää kuoppia hyppyreinä ja nauttia näistä esteistä. Tällainen esimerkki osoittaa ympäristön valinnan tärkeyden, kun terapeutti pohtii ympäristön vaikutusta asiakkaansa toimintamahdollisuuksiin. Terapeutin vaikuttaminen välineisiin ja tiloihin voi olla tärkeä osa työskentelyä asiakkaan kanssa. (Pierce 2003: 155–159.)

Erilaisiin toimintaympäristöihin liittyy usein monenlaisia tiloja, tavaroita ja tarvikkeita, jotka voivat olla käyttäjilleen hyvin tärkeitä. Lapsille lelut ovat hyvin olennainen osa leikeissä. Joistakin leluista saattaa muodostua lapselle erittäin tärkeitä, ja niiden symbolinen merkitys voi olla arvaamattoman suuri. Yhtä lailla jotkin tavarat voivat olla aikuisille hyvin merkittäviä. Kodeissa on usein paljon tällaisia tärkeitä esineitä. Tässä on yksi hyvä syy, minkä takia toimintaterapeutin on hyvä toimia asiakkaan toimintaympäristössä. Asiakkaan merkityksellistä ympäristöä kohtaan on tärkeää osoittaa hienotunteisuutta, sillä koti ja sen tavarat ovat usein hyvin tunnepitoinen aihe.

Erilaisille toiminnoille on omat toimintaympäristönsä. Työpaikalla ja kotona tehdään erilaisia töitä ja asioita. Toimintaympäristöihin liittyy vahvasti sosiaalisia merkityksiä. Ihmisten identiteetistä osa rakentuu sen varaan, mitä he tekevät ja missä he toimivat. Asualue tai kotikaupunginosa saattaa olla hyvinkin merkityksellinen osa ihmiselle hänen ajattellessaan, kuka hän on. Toimintaympäristöt eroavat toisistaan; julkisilla paikoilla ihmiset saattavat ihmetellä esimerkiksi arkkitehtuurin mauttomuutta, mutta harvemmin tällaista kehdataan sanoa toisen ihmisen kotona vierailulla ollessa. Tällaisten erojen ja toimintaympäristöjen tärkeyden ymmärtäminen on toimintaterapeuteille tärkeää. Asiakkaan oman ympäristön kunnioittaminen ja tietty hienotunteisuus on sekä sopivaa että hyvin suositeltavaa. (Pierce 2003: 161–163.)

4.2.2 Ajallinen ympäristö (*Temporal*)

Toiminta tapahtuu aina ajassa. Erilaiset rytmit ohjaavat ihmisten elämää. Vuodenajat, päivän pituus, valveilla ja hereillä olemisen aika ovat tällaisia rytmejä. Toiset näistä rytmeistä on yhteisiä kaikille ja osa ihmisten henkilökohtaisia. Unirytmiksi vaihtelee ihmisillä, eikä yhtä oikeaa rytmiä voi määritellä. Ikään liittyy omanlaisensa rytmit; vauvojen, aikuisten ja vanhusten rytmit eroavat toisistaan. Työssä käyvillä työvuorojen vaikutus normaaliin päivärytmiin on suuri. Kolmivuorotyötä tekevillä vuorokauden rytmi sekoittuu jatkuvasti. Tällaisen rytmin yhdistäminen esimerkiksi tavalliseen perhe-elämään voi olla suuri haaste. (Pierce 2003: 170–175.)

Luonnollisten rytmien lisäksi sosiaaliset rytmit ovat merkittävä tekijä, kun ajatellaan ihmisten ajallista ympäristöä. Viikon jako seitsemään päivään on yksi tällaisista sosiaalisista rytmeistä, joita on paljon muitakin. Näihin rytmeihin liittyy ajatus niiden sopimuksenvaraisuudesta. Aurinko nousee joka aamu säännönmukaisesti tiettyyn aikaan, kun taas viikonpäivien lukumäärä on vaihdellut historian saatossa. Yhteiskunnan sekä työelämän lainalaisuudet rytmittävät monen ihmisten elämää. Vapaapäivien ohjelma poikkeaa työpäivistä. Eri kulttuureissa ihmisten ajankäyttö saattaa poiketa kotimaassa totutusta kaavasta. Suomessa ei ole esimerkiksi siestaa keskipäivällä. Ajankäyttöön liittyy ajatus julkisesta ja omasta ajasta. Tietyn ajan jälkeen ei ole sopivaa esimerkiksi soittaa toisille ihmisille tai mennä vierailulle – näille asioille on oma julkinen aikansa. (Pierce 2003: 175–180.)

4.2.3 Sosiokulttuurinen ympäristö (*Sociocultural*)

Sosiokulttuurinen näkökulma on monimuotoinen, ja se pitää sisällään Piercen teoksessa muun muassa näkökulmia ihmisen osasta yhteiskunnassa ja erilaisissa sosiaalisissa suhteissa, ihmiskulttuurista ja tarkempaa pohdintaa terveydenhuollon palvelukulttuurista. Sosiokulttuurista ympäristöä voidaan lähestyä sanan muodostavien sosiaalisen ja kulttuurin näkökulmista. Näkökulmat ovat sosiologian ja antropologian tieteissä paljon käsiteltyjä. (Pierce 2003: 198–212.)

Toiminnan sosiaalista näkökulmaa voi avata pohtimalla, tehdäänkö toimintaa yksin vai muiden ihmisten kanssa ja minkälaista osallistumista toiminta vaatii. Yhdessä toisten kanssa tehtävät toiminnot jakaantuvat kahteen osaan: sulkapallon kaksinpeli eroaa oleellisesti jalkapallon pelaamisesta. Ruokaileminen on hyvä esimerkki tilanteesta, jossa keräännytään yhteen tietyn toiminnan, syömisen, pariin, ja samalla on mahdollisuus keskusteluun ja yhdessäoloon. (Pierce 2003: 198–200.)

Ihmiset ovat tekemisissä jatkuvasti toistensa kanssa erilaisissa yhteyksissä. Sosiaaliset siteet tai suhteet muihin ihmisiin ovat erilaisia riippuen tilanteesta. Jotkut ihmissuhteet ovat toisia tärkeämpiä. Työpaikalla, erilaisissa yhdistyksissä ja organisaatioissa oma rooli muihin ihmisiin nähden on erilainen kuin kotona; ihmissuhteiden laadut eroavat toisistaan. Kulttuurin vaikutusta ihmissuhteissa kuvaa hienosti Piercen esimerkki isovanhemman ja lapsenlapsen välisestä suhteesta. Suhdetta määrää pitkälti kulttuurissa vallalla oleva ajatus isovanhemmudesta. Samalla tavalla työpaikoilla ja kotona on tiettyjä oletuksia siitä, miten ihmiset käyttäytyvät ja ovat tekemisissä toistensa kanssa. (Pierce 2003: 199–201.)

Pierce lainaa kulttuurin kuvauksessa Brunerin (1990) ja Bourdieux'n (1977) ajatuksia. Kulttuurin voidaan nähdä ihmisten välillä jaettuina merkityksinä, jotka määrittelevät ihmisten elämäntapaa ja tapoja olla yhteydessä toistensa kanssa. Nämä elämisen jaetut merkitykset pitävät sisällään esimerkiksi kielen, symbolit, arvot, tyypillisen elämätavan ajatukset ja muita tämännäköisiä asioita. Tällaiset merkitykset kyllästävät ihmisen elämää ja ohjaavat tekoja ja ajattelua. (Pierce 2003: 201–202.)

Esimerkkinä kulttuurin vaikutuksesta ihmisen elämään voidaan ottaa rituaalit. Kulttuuriin liittyvät rituaalit ohjaavat ihmisten elämää. Juhlapyhien, kuten joulun tai

juhannuksen, vaikutukset näkyvät ihmisten arkipäivän elämässä, vaikkei ihminen edes viettäisi joulua tai juhlisi juhannusta. Samalla tavalla yhteiskunnassa vallitsevat ajatukset esimerkiksi parisuhteesta, perheestä tai sukupuolirooleista vaikuttavat ihmisten valintoihin ja tekoihin. Kulttuuri heijastuu ihmisten toimintaan hyvin monilla tavoin, ja siksi kulttuurinen näkökulma on tärkeä ottaa huomioon. (Pierce 2003: 201–204.)

Terveystieteidenhuollossa on myös tietyt omat sääntönsä ja toimintamallinsa, joiden mukaan toimitaan. Nämä säännöt voivat olla joidenkuiden toisesta kulttuurisesta näkökulmasta katsottuna mahdollisesti outoja. Sukupuoliroolit ja niiden merkitys voivat vaihdella paljonkin. Kuka saa hoitaa ketäkin ei ole aina yksinkertainen kysymys. (Pierce 2003: 205–207.)

4.3 Täsmällisyys (*Accuracy*)

Toiminta on täsmällistä silloin, kun se vastaa asiakkaan tarpeita ja tavoitteita. Täsmällisyyden käsite liittyy terapeutin suunnittelutaitoihin, tavoiteasetteluun sekä toiminnan soveltumisesta asiakkaan tarpeisiin. Toiminnassa tärkeintä ei ole, mitä toimintaa tehdään, vaan pikemminkin *miten* sitä tehdään. Toiminnan muotoa valittaessa tulisi miettiä, minkälainen toiminta hyödyttää asiakasta eniten. Toiminnan täsmällisyys ei ole vaade toiminnan täydellisyydestä. On paljon muuttujia, jotka voivat vaikuttaa terapiatilanteeseen, eikä niitä voi useinkaan ennustaa. Esimerkiksi ympäristön häiriötekijät, huonosti nukuttu yö ja monet muut tekijät saattavat haitata toiminnan toteuttamista. Täsmällisen toiminnan toteuttaminen vaatii terapeutilta paljon luovaa ajattelua ja taitoja. Pienikin positiivinen muutos asiakkaassa kertoo toiminnan täsmällisyydestä. (Pierce 2003: 264, 294.)

4.3.1 Terapeutin suunnittelutaidot (*Therapist design skill*)

Kuvaan suunnitteluprosessia pintapuolisesti, sillä opinnäytteeni rajauksen kannalta se ei ole Piercen mallin tärkein osa. Lisätietoa tarvitseva voi lukea suunnitteluprosessista alkuperäisteoksesta tai Kulpin ja Pajusen (2009) opinnäytteestä, jossa tätä kohtaa on käsitelty perusteellisesti.

Piercen mallissa terapeutin suunnittelutaidot pitävät sisällään toiminnan suunnitteluprosessin, joka muodostuu seitsemästä vaiheesta: motivaatiosta (*motivation*), tiedonkeruusta (*investigation*), tavoitteiden määrittelystä (*definition*), ideoinnista (*ideation*), idean valinnasta (*idea selection*), toteutuksesta (*implementation*) sekä arvioinnista (*evaluation*). Suunnittelu on prosessi, jossa terapeutilta vaaditaan käytännön luovuutta ja taitoja. (Pierce 2003: 9,16, 265.)

Motivaatio toimintaan on hyvä lähtökohta toiminnan suunnittelussa. Asiakkaan toimintaan sitoutuminen on hyvin tärkeää, jotta toiminnalla voi olla edullisia vaikutuksia. Sitoutumista tukee, jos asiakkaalla on ymmärrys toiminnan tarkoituksesta. (Pierce 2003: 21, 265–266.)

Terapeutti hankkii tietoa asiakkaastaan mahdollisimman paljon ennen varsinaista päätöstä, mitä tämän kanssa aletaan tehdä. Tiedonkeruun avulla terapeutti voi saada ideoita, joita kannattaa lähetä työstämään asiakkaan kanssa. Tässä vaiheessa tietoja ei vielä arvoteta tärkeysjärjestykseen, koska tällöin saattaa jokin tärkeä näkökulma jäädä liian vähälle huomiolle. Hyvät pohjatiedot asiakkaan tilanteesta auttavat terapeuttia seuraavassa vaiheessa, kun siirrytään tavoitteiden määrittelyyn. (Pierce 2003: 23, 266–267.)

Tavoitteiden määrittelyssä katsotaan taaksepäin ja pohditaan, mitä edellisissä vaiheissa on ilmennyt ja miten tämä tieto vaikuttaa tavoitteisiin. Tavoitteiden asettaminen on oleellinen kohta koko suunnitteluprosessissa, koska asetetut tavoitteet vaikuttavat toiminnan suunnittelun jatkoon. Tavoitteiden asettamisen kohdalla ei vielä tarvitse tietää, miten terapiaa lähdetään toteuttamaan, vaan pikemminkin mihin suuntaan. (Pierce 2003: 25, 267–268.)

Tavoitteiden määrittelyn jälkeen vuorossa on ideointi. Ideoinnin tarkoituksena on kerätä ajatuksia siitä, minkälaista terapia voisi olla. Nyt terapeutti voi pohtia monia erilaisia mahdollisuuksia, miten terapian voisi toteuttaa. Hyvin määritellyt tavoitteet helpottavat ideointityötä. Ideointia seuraa parhaan idean valinta. Mikä on tarkoituksenmukaisinta toimintaa kulloisenkin asiakkaan kohdalla, on tärkeä kysymys. Keskustelu ja ajatuksenvaihto kollegojen ja muiden ammattilaisten kanssa on järkevää ja hyödyllistä ideointivaiheessa. Valitun toiminnan tulee vastata aiemmin määritellyjä tavoitteita. (Pierce 2003: 268–269.)

Toteutusvaihe perustuu aikaisempiin suunnitteluprosessin vaiheisiin. Voidaan sanoa, että mitä paremmin toiminta on suunniteltu, sitä helpompi sitä on lähteä toteuttamaan. Tämä ei tarkoita, että toteuttaminen olisi yksinomaan helppoa. Tilanteet ovat aina eläviä ja alttiita muutokselle. Terapeutin on hyvin tärkeää havainnoida jatkuvasti niitä muutoksia, joita asiakkaassa tapahtuu, jotta hän osaa porrastaa tai muuttaa toimintaa asiakkaan tarpeita vastaavaksi. (Pierce 2003: 269–270.)

Toteutusvaiheen jälkeen on hyvä vielä arvioida, miten terapia sujui ja mitkä asiat toimivat. Arviointia lyödään usein laimin, vaikka sen avulla terapeutti voi oppia tulevaa työtään varten. Arvioinnin avulla terapeutti voi nähdä, mitkä asiat olivat asiakkaalle vetoavia, miten ainutlaatuisuus näkyi toiminnassa ja miten täsmällistä toiminta oli. Arviointi on tärkeää varsinkin tulevia asiakkaita varten, jotta terapeutti pystyy tarjoamaan entistä parempaa terapiaa heille. (Pierce 2003: 270–271.)

4.3.2 Tavoitteenasettelu (*Collaborative occupational goal generation*)

Tavoitteenasettelu tarkoittaa nimensä mukaisesti tavoitteiden asettamista ja laatimista terapiaa varten. Tavoitteidenasettelu tehdään Piercen mukaan terapeutin ja asiakkaan ja/tai hänen ympäristönsä kanssa. Tasa-arvo ja asiakaslähtöinen työtapu kuuluvat lähtökohtiin, joiden pohjalta terapeutti ja asiakas tekevät yhteistyötä. Asiakkaan haastatteleminen on hyvä tehdä ennen tavoitteiden asettamista. Terapeutin on tarkoitus saada kokonaiskäsitys asiakkaan elämäntilanteesta ja tälle tärkeistä toiminnoista, jotka tukevat hänen toiminnallista identiteettiään. (Pierce 2003: 276–280.)

Yhteistyössä asiakkaan kanssa tehtävä tavoitteenasettelu on erittäin oleellinen taito terapeutille. Yhdessä laadittujen tavoitteiden avulla on mahdollista toteuttaa vaikuttavaa yhteistyötä, joka on asiakkaalle merkityksellistä. Asiakkaan tavoitteet selviävät ainoastaan kysymällä. (Pierce 2003: 280.)

4.3.3 Toiminnan soveltuvuus (*Precision fit of intervention to goal*)

Pierce (2003: 284) esittelee toiminnan soveltuvuutta terapiaryhmään liittyvän esimerkin avulla. Ryhmäläisillä on usein yksilölliset tavoitteensa, mutta kaikkien tavoitteet ovat sen verran lähellä toisiaan, että he ovat samassa ryhmässä. Toiminnan muodosta

riippumatta toiminta on vaikuttavaa, jos toiminta tuottaa ryhmäläiselle mielihyvää, jos ympäristö on hänen tarkoitukseensa sopiva ja jos toiminta vastaa hänen tavoitteitaan.

Terapeutit voivat kehittää omia toiminnan soveltamisen taitojaan. Jatkuvan oman työnsä kehittämisen ja reflektoinnin avulla terapeutit oppivat lukemaan tilanteita entistä paremmin. Havainnointitaidot ovat tärkeitä terapeuteille, jotta nämä huomaavat, jos toiminta esimerkiksi vaatii porrastamista tai muutoksia ollakseen asiakkaalle tarkoituksenmukaista. Hyvien havainnointitaitojen avulla terapeutit voivat myös asettua helpommin asiakkaan asemaan ja tätä kautta tehdä muutoksia toimintaan. (Pierce 2003: 284–286, 295.)

Terapian hyvä ja tarkka suunnittelu tukee terapian täsmällisyyttä. Etukäteen tehtävän terapiasuunnitelman avulla terapeutti pyrkii tukemaan asiakkaan tai hänen ympäristönsä muutosta mahdollisimman paljon. Suunnitelmallisuuden lisäksi tutkimusnäyttöön perustuva työskentely vahvistaa terapian täsmällisyyttä. (Pierce 2003: 286–289.)

5 Tutkimusaineiston tarkastelu

Opinnäytteeni tutkimuksellinen lähestymistapa noudattaa laadullisen tutkimuksen ja tarkemmin tapaustutkimuksen piirteitä. Laadullisen tutkimuksen luonnetta kuvataan kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen perustuvana tiedonhankintana. Aineisto kerätään luonnollisissa tilanteissa, koska tarkoitus on tehdä kuvausta todellisesta elämästä. Yleisluontoisesti voidaan sanoa, että laadullisilla menetelmillä pyritään löytämään tai paljastamaan tosiasioita. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 160–164.)

Valitsin laadullisen tutkimuksen ja tapaustutkimuksen lähestymistavat työlleni, koska pyrin ymmärtämään ja tuottamaan käytännönläheistä tietoa vapaaehtoistoimijoiden (myöhemmin informantti) tekemästä toiminnasta. Tähän tarkoitukseen laadullinen lähestymistapa soveltuu hyvin. Tutkittavien havainnointiyksiköiksi valitsin kahden informantin tapaukset, koska halusin saada useamman kuin yhden ihmisen näkemyksen esiin. Tapaustutkimuksen ohjeistuksena käytän Laineen, Bambergin ja Jokisen teosta Tapaustutkimuksen taito (2007).

5.1 Aineistonkeruun tapa

Tutkimusaineistoni koostuu kahden informantin havainnoimisesta heidän ohjatessaan ryhmiä sekä informanttien yksilöhaastatteluista. Informantteina on kaksi Sävel soikoon -hankkeessa koulutettua eläkeläistä vapaaehtoistoimijaa. Informantit eivät tehneet yhteistyötä keskenään. Tutkimusaineisto on kerätty viidessä havainnointitilanteessa ja kuudessa teemahaastattelussa syksyllä 2010. Palaan tähän tarkemmin alaluvussa 5.2.3.

Havainnointitavaksi valitsin osallistuvan havainnoinnin ja haastatteluihin teemahaastattelun, sillä tiedonkeruun tapoina ne täydentävät hyvin toisiaan. Grönfors (2007: 155–156) kuvaa kielikuvalla havainnollisesti, miten teemahaastattelu ja osallistuva havainnointi toimivat suhteessa toisiinsa: ”-- teemahaastattelulla saadaan luut – runko – ilmiön tarkasteluun, ja havainnoimalla voidaan siihen liittää lihat ympärille.”

5.1.1 Havainnointitapana osallistuva havainnointi

Havainnoinnilla saadaan kerättyä tietoa siitä, mitä tutkittavat tekevät ja miltä heidän toimintansa näyttää ulospäin. Kysymykseen, miksi he tekevät niin, vastataan muunlaisilla aineistonkeruutavoilla – tässä työssä teemahaastattelulla. Havainnointi on hyvä tiedonkeruutapa, kun havainnointitilanteet ovat herkästi muuttuvia ja vaikeasti ennustettavia. Myös vuorovaikutuksen tutkimiseen havainnointi sopii hyvin. Osallistuvaa havainnointia voidaan käyttää esimerkiksi tilanteessa, jossa tutkitaan ja kehitetään tutkittavien ajattelu- ja toimintatapoja sekä heidän toimintaansa liittyviä ilmiöitä. (Vilka 2005: 118–120; Hirsjärvi ym. 2009: 213.)

Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu tutkittavien toimintaan näiden ehdoilla. Tutkijalle usein muodostuu rooli suhteessa ryhmään. Tutkija voi lähtökohtaisesti tehdä tutkittaville selväksi, että hän on tekemässä havainnointia. Havainnot voivat kohdistua suuriin kokonaisuuksiin tai rajattuihin kohteisiin. (Hirsjärvi ym. 2009: 216–217.)

Havainnoinnin on oltava järjestelmällistä, jotta sen toteuttaminen sujuu jouhevasti. Vilkan mukaan (2005: 125) kysymykset, mitä ja miten havainnoidaan, riippuvat tutkimusongelmasta, tutkimuskysymyksistä ja tutkimuksen tavoitteista. Havainnointia varten tehdään asiarunko, jonka avulla havainnoinnissa voidaan keskittyä olennaisiin asioihin. Tällöin on tiedossa havainnointikohde sekä –tapa. Myös muistiinpanojen tekemistä varten tulee olla selkeä suunnitelma siitä, miten ja missä ne tullaan toteuttamaan; muistiinpanojen tekeminen ei saa haitata havainnointitilannetta ja sen normaalia kulkua. Hirsjärvi ym. (2009: 217) muistuttavat, että tutkijan tulee tehdä ero havaintojen ja havaintojen pohjalta tehtyjen päätelmien välille. Näitä kahta asiaa ei tule sekoittaa keskenään.

Tein havainnoinnin asiarungon Doris Piercen terapeutin voiman mallin perusteella. Tässä Piercen mallin soveltaminen toiminnan analysoimiseen näkyy käytännössä. Tekemäni havainnoinnin asiarunko perustuu terapeutin voiman mallin ympyräkaavioon (Kuvio 1). Mallin alueet ohjaavat havainnointia ja auttavat hahmottamaan havainnointitilanteessa tärkeitä asioita. Havainnointirunkoa käyttäessäni havainnoinnin kohde oli minulle selvä. Kaikki Piercen mallin teemat eivät ole nähdäkseni havainnoitavissa; toiminnan suunnittelun tai asetettujen tavoitteiden

havainnoiminen ei mielestäni ole mahdollista. Tämä puute taas on paikattavissa haastattelun avulla. Liitteessä 1 on käyttämäni havainnointirunko.

Grönforsin (2007: 158) mukaan osallistuvassa havainnoinnissa osallistumisen määrä vaihtelee, eikä yksiselitteisesti voida sanoa, milloin tutkija havainnoi ja milloin osallistuu. Tutkittavat vaikuttavat tähän seikkaan oleellisesti. Kun ryhmän annetaan johdattaa tutkijaa osallistumaan omilla ehdoillaan, tutkija voi välttää oman, mahdollisesti liian aktiivisen, osallistumisensa haittavaikutukset ryhmän toimintaan.

Omaan rooliini ryhmässä vaikutti, etten havainnoinut itse ryhmän vaan ryhmänohjaajan toimintaa. Tämän kertominen ryhmäläisille oli tärkeää mahdollisten väärinkäsityksien ehkäisemiseksi. Grönforsin ajatuksia muistaen osallistuin ryhmiin aluksi hieman sivulta käsin ja katsoen, miten tilanteet kehittyivät. Tarkoitukseni oli, ettei osallistumiseni vaikuttaisi kovasti ryhmän normaaliin toimintaan. Olennaista oli, että ryhmätilanne oli itselleni ensisijaisesti havainnointitilanne.

5.1.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelussa haastattelun aihealueet on valittu valmiiksi, mutta kysymykset eivät ole tarkasti rajattuja. Haastattelun teemat valitaan tutkimusongelman perusteella niin, että haastattelulla kerättävä tieto vastaa tutkimusongelmaan. Teemahaastattelussa teemojen käsittelyjärjestystä ei tarvitse päättää etukäteen. (Vilkkä 2005: 101–103; Hirsjärvi ym. 2009: 208–209.)

Teemahaastattelun valintaan vaikutti muun muassa se, että haastattelutilanne on varsin avoin ja teemoja voidaan käydä läpi sellaisessa järjestyksessä kuin niistä luontevasti syntyy ajatuksia. Verrattuna avoimeen haastatteluun aineisto ei myöskään paisu aivan kohtuuttomuuksiin, kun kerättävää tietoa voi rajata teemoilla.

Tutkimussuunnitelmavaiheessa päätin nauhoittaa haastattelut. Nauhoittamisessa on selkeästi se hyvä puoli, että voin tarvittaessa palata siihen, mitä informantit ovat sanoneet. Toisaalta nauhoittaminen saattoi lisätä haastattelutilanteen jännittävyyttä, mikä taas ei ollut toivottavaa. Nauhoittaminen on kuitenkin niin hyvä keino muistiinpanojen tarkistamiseen, että päädyin nauhoittamaan haastattelut.

Grönforsin (1985) mukaan litterointi voidaan tehdä valikoiden, jolloin aineistosta litteroidaan ainoastaan raportin kannalta oleelliset osat (Metsämuuronen: 2008: 48). Litteroin haastatteluaineistoja valikoiden ja samalla tarkistin niiden yhteneväisyyden muistiinpanojeni kanssa. Litteroidessani jätin haastatteluteemojen ulkopuolelle jäävän aineiston käsittelemättä.

Haastatteluteemat rakensin Doris Piercen terapeuttisen voiman mallin ympärille. Liitteessä 2 on käyttämäni haastattelurunko. Se on pitkälti samanlainen kuin liitteen 1 havainnointirunko. Haastattelukysymykset vaihtelivat haastattelujen aikana tilanteen mukaan, mutta kysymysten sisältö pysyi samana. Teemojen käsittelyjärjestys oli aina tapauskohtainen. Haastattelukysymyksiä laatiessani pohdin Hirsjärven ym. (2009: 202–203) ohjeita kysymystenasetteluun, jotta kysymykset olisivat mahdollisimman hyviä.

5.2 Aineistonkeruun toteutus

5.2.1 Vapaaehtoistoimijoiden koulutuksen havainnoiminen

Ennen varsinaista aineistonkeruuta havainnoin vapaaehtoistoimijoiden koulutusta yhden päivän ajan, 2.6.2010, Eläkeliiton lomakeskuksessa Lehmirannassa. Tutkimussuunnitelmavaiheessa päätin, että minulle olisi hyödyllistä nähdä konkreettisesti, minkälaista koulutusta informantit saavat. Tällä tavalla pystyin valmistautumaan paremmin ennen varsinaisia aineistonkeruutilanteita.

Sävel soikoon -koulutus on neljäpäiväinen, ja havainnoin yhden päivän ajan, joten en saanut täyttä kokonaiskuvaa koko koulutuksesta. Pääsin näkemään, miten kurssilla opetettiin erilaisten äänenlämmittelyharjoitusten tekemistä ja laulutuokioiden suunnittelua. Myös kanteleen soiton alkeiden ja tuolitanssin opetus kuuluivat ohjelmaan. Laulutuokioiden suunnittelun havainnoimisesta muodostui minulle päivän tärkein anti.

Havaitsin, että useassa ryhmässä laulutuokiota suunnitellessaan vapaaehtoiset esittivät paljon hyviä ajatuksia ja käyttökelpoisia ehdotuksia, mutta yhteinen päätöksenteko ei ollut yhtä helppoa. Tämä näkyi varsinkin kappalevalinnoista päätettäessä. Joissain tapauksissa ohjeita luettiin hyvin kirjaimellisesti ja niitä pohdittiin todella yksityiskohtaisesti. Näkemissäni tapauksissa tekemisen into oli aina kova.

Koulutukseen tutustuminen oli tärkeää minulle taustatietojeni keräämistä ja informanttien lähtökohtien ymmärtämistä varten, mutta tutkimusaineistoon tällä havainnointikerralla ei ole vaikutusta. Aikatauluongelmien takia en päässyt havainnoimaan sellaista koulutuskertaa, jossa olisin päässyt tapaamaan työni informantteja. Sain kuitenkin nähdä vastaavaa koulutusta, jota informantit ovat saaneet, joten koulutuksen havainnointia varten asettamani tavoitteet toteutuivat.

5.2.2 Informanttien erilaiset lähtökohdat ryhmänohjaamiseen

Informantit olivat toisiinsa verrattuna vapaaehtoistoimijoina hyvin erilaisissa paikoissa. Informantti 1 oli vapaaehtoistoimijana julkisten palveluiden alaisessa omaishoitajille suunnatussa kahvilassa. Informantti 2 oli vapaaehtoistoimijana erään sairaalan päiväosastolla Eläkeliiton paikallisyhdistyksen järjestämässä lauluryhmässä. Molemmat informantit toimivat näissä paikoissa ryhmänohjaajina. Ryhmät olivat luonteeltaan hyvin erilaisia, mutta molemmat olivat avoimia ryhmiä. Borgin ja Brucen (1991: 102) mukaan avoimessa ryhmässä osallistujat voivat vaihtua ryhmien välillä ja tästä seuraa, että ryhmän energiaa kuluu huomattavasti tutustumiseen ryhmäkerran alussa. Samalla ryhmän jatkuvuuden mukanaan tuomat positiiviset vaikutukset eivät pääse välttämättä esiin niin hyvin kuin suljetussa ryhmässä, joissa ryhmäläiset eivät vaihdu.

Omaishoitajien kahvila on nimensä mukaan kahvila, johon tietyllä alueella asuvat omaishoitajat saavat tulla omaistensa kanssa tapaamaan toisiaan. Informantti 1 on aiemminkin järjestänyt kahvilassa erilaisia toimintahetkiä ja Sävel soikoon -kurssin jälkeen musiikkihetkiä, joiden ohjaajana hän toimii. Kahvila on auki 12:00–15:00 välisenä aikana yhtenä päivänä viikossa. Varsinaisesta musiikkiryhmästä ei siis ole kyse informantti 1 järjestämässä musiikki- ja musiikkiliikuntatuokiassa. Informantti on tuonut laulamisen ja musiikkiliikunnan yhdeksi osaksi omaishoitajien kahvilaa. Kahvilassa kävijämäärät vaihtelevat runsaasti: joskus paikalla on ollut jopa 25 ihmistä, mutta havainnointiajankohtina paikalle saapui 0-2 henkilöä. Osallistujien vähyys näkyy työssäni esimerkiksi sillä tavalla, että yksi havainnointikerta epäonnistui, koska paikalle ei tullut ketään. Tämä on mahdollista, koska omaishoitajien kahvilaan tullaan ilmoittautumatta ja silloin, kun kävijöille sopii.

Informantti 2 kuuluu Eläkeliiton paikallisyhdistykseen, joka käy toimialueellaan eräessä sairaalassa järjestämässä musiikkitoimintaa ja sairaalan päiväosastolla musiikkiryhmää

kerran viikossa. Informantti 2:n lisäksi päiväosaston ryhmää ohjaa vaihteleva määrä vapaaehtoistoimijoita, kukin vuorollaan. Havainnointiaikana informantti 2 toimi yksin ryhmänohjaajana. Ryhmäkerran pituus oli 45-60 minuuttia, ja se lomittui muun päiväsairaalahoidon lomaan. Ryhmään osallistui havainnointikerroilla viidestä seitsemään henkeä. Sairaalaolosuhteet vaikuttivat ryhmän järjestämiseen; ryhmäläisiä saatettiin hakea tutkimuksiin ryhmästä. Tämä seikka vaikutti ryhmädynamiikkaan, mutta kuului asiaan, koska tutkimukset asetettiin sairaalassa ryhmän edelle.

5.2.3 Havainnointien toteutuminen

Opinnäytteeni havainnointimateriaali koostuu yhteensä viiden ryhmäkerran havainnoinneista. Olin valmistautunut havainnoimaan kutakin informanttia kolme kertaa, mutta informantti 1:n viimeiseksi jääneeseen ryhmään ei tullut osallistujia. Tästä syystä senkertaista havainnointia ei voinut laskea mukaan aineistoon. Minun ja informantin aikataulujen yhteensopimattomuuden takia uutta havainnointikertaa ei voitu toteuttaa. Informantti 2:n ohjaamat kolme ryhmäkertaa toteutuivat kaikki suunnitellusti. Aineistonkeruun suunniteltu ja toteutunut aikataulu näkyy taulukossa 1.

Taulukko 1: Aineistonkeruun suunniteltu ja toteutunut aikataulu

	Suunnitellut havainnoinnit	Suunnitellut haastattelut	Toteutuneet havainnoinnit	Toteutuneet haastattelut
Informantti 1	16.9. 23.9. 7.10.	16.9. 23.9. 7.10.	16.9. 23.9. –	16.9. 23.9. 7.10.
Informantti 2	10.9. 17.9. 24.9.	10.9. 17.9. 24.9.	10.9. 17.9. 24.9.	10.9. 17.9. 24.9.

Suunnitelmavaiheessa ajatukseni oli, että kolme havainnointikertaa riittää yhtä informanttia kohden, jotta saan näkemykseni mukaan riittävän edustavan tutkimusaineiston. Mikäli selvää lisätiedon tarvetta olisi ilmaantunut, olisin harkinnut lisähavainnoinnin toteuttamista. Käytäntö osoittautuikin suunniteltua vaikeammin toteutettavaksi. Kuten jo mainitsin, kaikki havainnoinnit eivät toteutuneet. Harkitsemisen jälkeen päätin, että pärjään keräämälläni aineistolla.

Olin suunnitellut, että tekisin ryhmäkertojen aikana muistiinpanoja mahdollisimman huomaamattomasti ja vähän. Tarkoitukseni oli, ettei muistiinpanojen tekeminen vaikuttaisi ryhmätilanteen toimintaan. Ensimmäisellä havainnointikerralla kirjasin ryhmän aikana avainsanoja, mutta huomasin, että tämä vei ryhmäläisten ja informantin huomiota pois toiminnasta ja näin ollen vaikutti havainnointitilanteeseen negatiivisella tavalla. Tästä syystä päädyin tekemään lyhyet avainsanamuistiinpanot heti havainnointitilanteen jälkeen ja kokonaiset muistiinpanoni rauhassa kotiin päästyäni, ennalta suunnitellun havainnointirungon pohjalta. Koin tämän tavan toimivaksi molempien informanttien kohdalla.

Osallistuvan havainnoinnin käyttäminen havainnointitapana osoittautui toimivaksi informanttien havainnoinnissa. Valitsin osallistuvan havainnoinnin muun muassa siksi, etteivät ryhmäläiset vierastaisivat minua. Jälkeenpäin ajateltuna tämä koskee myös informantteja. Haastatteluissa informantit kertoivat, että kokivat hyvänä minun osallistumiseni sen sijaan, että olisin istunut sivussa tarkkailemassa. Ulkopuolinen hiljainen tarkkailija olisi aiheuttanut enemmän jännittämistä. Ryhmäläiset suhtautuivat minuun poikkeuksetta positiivisesti ja toivottivat tervetulleeksi. Pelkoni ”ryhmäläisten penseästä suhtautumisesta tutkijaan” osoittautui turhaksi.

Informantti 1:n toteutuneet havainnointikerrat olivat hyvin erilaisia kuin informantti 2:n. Informantti 1:n ensimmäiseen ryhmään tuli yksi ihminen ja toiseen kaksi. Kolmanteen ryhmäkertaan ei tullut lainkaan osallistujia. Siitä syystä en ole laskenut sitä havainnointikerraksi, vaikka olin tuolloin paikalla. Informantti 2:n ohjaamissa ryhmissä oli osallistujia keskimäärin seitsemän kappaletta.

5.2.4 Teemahaastatteluiden toteutuminen

Tutkimushaastattelut tapahtuivat jokaisen ryhmänohjauskerran jälkeen. Tutkimushaastattelut toteutin yksilöhaastatteluina. Suunnittelemani haastattelut toteutuivat, ja niitä tuli yhteensä 3 kappaletta informanttia kohden. Haastattelukerrat näkyvät taulukossa 1. Haastattelut kestivät keskimäärin 40 minuuttia. Litteroitavaa haastatteluaineistoa kertyi kuudessa haastattelussa yhteensä 3 tuntia 47 minuuttia.

Haastattelutilanteet toteutuivat hyvin pitkälti keskustelunomaisesti molempien informanttien kanssa. Teemahaastattelun pohjalla ollut haastattelurunko osoittautui

toimivaksi ja sen käyttäminen tarkoituksenmukaiseksi. Runkoa oli helppo käyttää keskustelun tukena ja merkitä käsitellyt teemat. Tällöin kaikki teemat tulivat varmasti käsiteltyä. Ensimmäisen haastattelun jälkeen lisäsin siihen yhden teeman liittyen Sävel soikoon -hankkeeseen ja hankkeen vaikutusten näkymiseen ryhmänohjauksessa. Aineistonkeruuvaiheessa ajattelin, että aineistoa saa kertyä laveasti ja analyysivaiheessa sitä voi rajata, mutta toisinpäin tehtävä olisi paljon vaikeampi.

Aloitin aineiston litteroinnin heti kulloisena haastattelupäivänä. Sain aineiston litteroitua ja pelkistettyä ennen seuraavaa haastattelukertaa ja tällöin tarkastutin informantilla näkemyksieni oikeellisuuden. Näin tein molempien informanttien kanssa - toki pois lukien viimeiset haastattelukerrat. Tällä menettelyllä varmistin, että keräämäni aineisto pysyy mahdollisimman muuttumattomana enkä vahingossa muuta informanttien näkemyksiä.

Haastattelutilanteet sujuivat kummankin informantin kanssa hyvin. Rauhallinen tila haastatteluja varten järjestyi jokaisella kerralla, eikä nauhurin käyttö häirinnyt tilanteita juurikaan. Pientä alkujännitystä oli havaittavissa ensimmäisillä kerroilla, mutta siihen saattoi olla nauhurin lisäksi muitakin syitä.

Nauhurin toimiminen aiheutti ensimmäisellä kerralla pienen ongelman, testauksesta huolimatta. Nauhurissa oli alkujaan päällä asetus, joka katkaisee nauhoituksen hiljaisina hetkinä ja jatkaa nauhoitusta äänen jatkuessa. Informantin puhuessa hiljaa nauhuri katkaisi nauhoituksen hänen puhuessaan, kun puhevolyyymi alitti tietyn rajan. Tallenteen heikko laatu paljastui minulle haastattelupäivän iltana. Ongelman huomattuani tein samana iltana muistini, muistiinpanojeni ja nauhan perusteella valikoidut litteroinnit. Näin ongelma ei muodostunut suureksi, koska haastattelu oli minulla hyvässä muistissa. Seuraavia haastatteluja ennen löysin ratkaisun nauhoituksen katkaisuongelmaan.

Ryhmiin osallistuneiden ihmisten määrä vaikutti haastatteluiden sisältöön. Informantti 1:n kohdalla esimerkiksi ryhmän ohjaamisesta oli vaikea puhua, kun ensimmäiseen ryhmään osallistui 1 ryhmäläinen. Haastattelijana minun piti mukautua tilanteeseen ja tehdä haastattelu niiltä osin kuin se oli mahdollista. Sinänsä en pidä suurena ongelmana, että ryhmään tuli vähän osallistujia, koska tällainenkin tilanne on aivan mahdollinen ja kuvaa todellisuutta, jossa informantti tekee vapaaehtoistoimintaa.

Toisella havainnointikerralla ryhmässä oli kaksi osallistujaa, joten tämänkertaisen ryhmän jälkeen keskusteleminen kaikista haastattelun teemoista oli jo mahdollista. Informantti 1:n viimeinen haastattelu jäi osin puutteelliseksi, koska ryhmään ei tullut osallistujia sillä kerralla. Kaikkia haastattelun teemoja ei voitu käsitellä. Haastattelu tuotti kuitenkin hyvää, aikaisempia haastatteluja täydentävää, materiaalia, joten se oli mielestäni perusteltua ottaa mukaan analysoitavaan aineistoon.

Informantti 2:n kanssa haastattelut toteutuivat alkuperäisen suunnitelman mukaan. Ainoa ongelma oli edellä mainittu nauhoituksen katkaisuongelma. Muuten haastattelut sujuivat erittäin mallikkaasti, ja aineistoa kertyi analysoitavaksi hyvin.

5.3 Aineiston analysointi

Aineiston analyysin toteutin teorialähtöisen sisällönanalyysin mukaan. Noudatin aineiston analysoinnissa Tuomen ja Sarajärven (2009) sekä Vilkan (2006) ohjeistusta. Kuvaan tässä alaluvussa teoreettisen pohjan, jota käytin tutkimusaineistoni analysoimiseen, sekä lyhyesti sitä, miten toteutin analysoinnin.

Aluksi teorialähtöisessä sisällön analyysissä muodostetaan analyysirunko. Analyysirunko voi olla strukturoitu tai väljä. Väljän analyysirungon ulkopuolelle jäävästä tiedosta muodostetaan omia luokkia, kun strukturoitua analyysirunkoa käytettäessä aineistosta valitaan ainoastaan runkoon sopivat osat. Strukturoidun analyysirungon avulla voidaan testata vanhaa teoriaa tai käsitejärjestelmää uudessa ympäristössä. Tällöin saadaan tietoa teorian sopivuudesta uuden kohteen tutkimiseen. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 113.)

Valittuani Piercen Terapeuttisen voiman mallin työhöni ohjaavaksi teoriaksi strukturoitu analyysirunko sopi käyttötarkoitukseeni. Valitsemallani sisällönanalyysitavalla tuotan muun tiedon ohessa myös uutta tietoa Piercen mallin sopivuudesta vapaaehtoistoiminnan tutkimiseen. Tätä ei tietääkseni ole tehty aiemmin.

Seuraava vaihe aineiston analyysissä on aineiston pelkistäminen eli litteroidun aineiston sisällön tiivistäminen. Kun aineisto on pelkistetty, pelkistykset sijoitetaan analyysirunkoon. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 114.) Tutkimusaineistoni pelkistäminen tapahtui kahdella tavalla. Ensinnäkin minulla oli litteroitu haastatteluaineisto ja havainnointimuistiinpanoni pelkistettävänä. Työtäni pelkistysten sijoittamisessa

analyysirunkoon helpotti huomattavasti, kun olin tehnyt havainnoinnit ja haastattelut teorialähtöisesti.

Tästä seurasi, että pelkistykset löysivät paikkansa analyysirungossa melko yksinkertaisesti. Taulukossa 2 näkyy pieni osa analyysirungosta ja siitä, miten toteutin haastatteluaineiston analysoinnin. Olen kerännyt liitteeseen 3 haastatteluiden analysoinnista kertyneet pelkistykset. Havainnointiaineiston analysoinnin tein samalla logiikalla kuin taulukossa 2, mutta pelkistettävänä aineistona oli tässä tapauksessa kirjaamani havainnot. Havainnointiaineiston pelkistykset näkyvät listattuna liitteessä 4.

Taulukko 2: Esimerkki alkuperäisilmaisujen pelkistämisestä.

Nauhalla purettu materiaali	Pelkistys
<p>Minkälaisia reaktioita tai tunteita toiminta aiheutti ryhmäläisissä? Alussa jännittyneisyyttä. Toiminnan myötä vapautuneisuutta: <i>"... mutta tuli myös sellaista vapautuneisuutta – toisissa ehkä enemmän kuin toisissa."</i> Katsekontaktin merkitys tärkeää. Välillä epävarmuutta reaktioista, mutta olettaa, että ryhmäläiset pitivät toiminnasta ja ryhmässä olemisesta. Yksi ryhmäläinen liikuuttui kovasti ja osoitti tunteitaan ryhmässä, tämä tuntui ohjaajasta hyvältä.</p> <p>- Minkälaisia tunteita ja reaktioita toiminta aiheutti? <i>Toivelaulun laulaminen vapautti tunnelmaa.</i> 14:15: <i>"totinen ryhmäläinenkin nauroi useaan otteeseen", "myönteisiä tunteita, uskoisin".</i></p> <p>- Miten mielihyvä tuli esiin? 6:50 Hoitoon haettu ryhmäläinen <i>"selvästi nautti laulamasta"</i></p> <p>Minkälaisia tunteita ja reaktioita toiminta aiheutti? 1:00 <i>Lämmin ja positiivinen palaute ryhmän jälkeen, "herrahenkilö".</i> - Oliko jotain erityistä, joka toimi tänään? 5:30 <i>Inf kertoo, miten sai yhden miehen mukaan ryhmään. "tarjosin käsikynkkää" kun mies mietti, tullako vai eikö tulla ryhmään. Inf heinosti houkutteli miehen mukaan ja sai tämä innostumaan. "leikkimielisyys" ++</i> 6:40 <i>Sulkeutuneen oloinen ryhmäläinen, osallistui laulamiseen ja keskusteluun, tämän inf pani merkille.</i> <i>Uusi ryhmäläinenkin osallistui aktiivisesti vaikka sanoi, ettei pysty laulamaan. Hyvin inf. houkuttelee.</i></p>	<p>Alkujännitystä</p> <p>Varauksellisuutta</p> <p>Iloa</p> <p>Huumoria</p> <p>Toiminnasta nauttiminen</p> <p>Positiivinen palaute</p> <p>Liikuttuminen toiminnasta</p> <p>Leikkimielisyys</p> <p>Toiminta aiheutti hyvää mieltä</p>

Aineiston pelkistykset eivät ole sellaisenaan tuloksia, vaan pelkistyksistä saatu tieto täytyy vielä tulkita. Vilkka (2006: 81) ohjeistaa osuvasti, että *”analysointi tarkoittaa havaintojen ryhmittelyä ja yhdistämistä johtolangoiksi, joista voidaan tehdä tulkinta”*.

Aineiston pelkistyksistä muodostuu raakahavaintoja, joiden avulla tutkija tekee tulkintaa. Tutkija vertaa raakahavaintojaan esimerkiksi lähdekirjallisuuteen, toisiin tutkimuksiin tai teoriaan. Tästä vuoropuhelusta seuraa, että raakahavaintojen pohjalta syntyy tuotettuja havaintoja. Tuotettujen havaintojen myötä tutkijan on tarkoitus pystyä tulkitsemaan tutkimusaineistoaan niin, että syntyy perusteltavissa oleva johtoajatus. Tulkinnessa tuotetut havainnot eivät ole vielä tuloksia, eivätkä havainnot liity toisiinsa itsestään, vaan tutkijan täytyy sitoa nämä johtolangat yhteen kokonaisuudeksi. (Vilkka 2006: 86–86, 89.) Tätä osuutta kuvaan seuraavaksi tuloksissa sekä tulosten tulkintaa johtopäätöksissä.

6 Tulokset

6.1 Minkälaisia asioita vapaaehtoistoimijat pitävät olennaisena ryhmän ohjaamisessa?

Tässä tutkimustehtävässä tarkoitukseni oli tuoda esiin informanttien mielipiteitä siitä, minkälaisia asioita he pitävät olennaisena ryhmän ohjaamisessa. Tuloksiksi sain näkemyksiä ja käytännönläheisiä huomioita, jotka ovat informanttien mukaan tärkeitä ottaa huomioon ryhmän ohjaamisessa. Esittelen tuloksia käyttämällä suoraa aineistositaatteja, jotta informanttien näkemykset tulevat esiin mahdollisimman muuttumattomina. Tuloksien esittämisessä käytän Piercen terapeuttisen voiman mallin alueita jaottelun pohjana. Tällä tavalla havainnollistan, miten tulokset jakautuvat eri alueiden kesken.

Merkittävimmät tulokset muodostuivat vetoavuuden pääluokkaan, toiminnan soveltuvuuden sekä sosiaalisen ympäristön alaluokkiin. Tulokset niveltivät toisiinsa, joten rajanveto niiden luokittelussa ei ole aivan helppoa. Tulosten jaottelussa on hieman päällekkäisyyttä, mutta ne liittyvät yhtä lukuun ottamatta joko toiminnan asiakaskohtaiseen näkökulmaan tai toiminnan soveltamiseen sopivaksi ryhmäläisille. Tulokset näkyvät koottuina taulukossa 3.

Taulukko 3: 6.1. tulokset ja niiden sijoittuminen teorianmalliin.

Tulokset	Terapeuttisen voiman malli
Ryhmäläisten yksilöllinen huomioiminen	Täsmällisyys: toiminnan soveltuvuus
Ryhmäläisten innostaminen	Vetoavuus: mielihyvä
Ryhmäläisten kohtaaminen	Vetoavuus ja toiminnan soveltuvuus
Virkistyminen, mielenvirkeyden lisääminen	Vetoavuus: mielihyvä ja vahvistavuus
Yhteisöllisyys ja yksinäisyyden torjuminen	Ainutlaatuisuus: sosiaalinen ympäristö

Molemmat informantit toivat haastatteluiden aikana useaan kertaan esille, monella eri tavalla, **ryhmäläisten yksilöllisen huomioimisen** tärkeyden. Ryhmäläisten yksilöllinen huomioiminen ilmenee aineistossa monella tavalla. Yksi konkreettinen esimerkki liittyy ryhmäläisten ”oman äänen” kuuluville saamiseen. Informantti 1 ilmaisi asian näin: *”Se on tärkeää, et ryhmäläistä kuunnellaan.”* Ryhmäläisten yksilöllinen huomioiminen sijoittuu Piecen mallissa toiminnan soveltuvuuden kohtaan. Tässä tapauksessa kyse on toiminnan soveltamisen taidosta, ja informantit kokivat haastatteluissa tämän aiheen olevat hyvin tärkeä osa ryhmänohjausta.

Informantit kertoivat **ryhmäläisten innostamisesta** mukaan toimintaan. He kokivat usein, että heidän täytyy keksiä tapa, jolla innostaa ryhmäläisiä mukaan toimintaan. Ryhmäläiset saattoivat informanttien mielestä olla *”...vähän arkoja ilmaisemaan toivomuksiaan”*, jolloin informanttien piti keksiä, miten ryhmäläiset saisi mukaan toimintaan. Ryhmäläisen innostamisen onnistumisen saattoi nähdä suoraan ryhmäläisestä: *”Kyl hän aika jäykkänä tuli, suupielet vähä alaspäin...”*, mutta samainen ryhmäläinen lähti ryhmästä hymyillen. Informanttien näkemykset ryhmäläisten innostamisesta liittyvät pitkälti Piercen mallin mielihyvään. Samalla tässä kohdassa on havaittavissa yhteys toiminnan soveltuvuuden puoleen.

Haastatteluista käy ilmi, että **ryhmäläisten kohtaamisella** on tekemistä toiminnan soveltamisen ja vetoavuuden kanssa. Informantti 1 kuvasi asiaa siten, että ryhmässä täytyy osata *”myötäillä ja kuulostella”*, mikä toimii kenellekin, ja ohjaajana hänen täytyy toimia ryhmäläisten mukaan. Haastatteluissa informantit pohtivat, miten toimintaa voi tehdä sopivaksi ryhmäläisille. Informantti 2 kiteytti tämän asian seuraavasti:

”Se pitää tässä [ryhmässä] aina muistaa, että kenelle sinä sitä viet.” Molempien informanttien haastatteluissa toistui sama huomio, että tilanteen ollessa sopiva ja toiminnan ollessa mielekäästä *”ei-lauluihmisetkin”* alkoivat laulaa. Informantti 2 ilmaisi huomionsa näin: *”...Tämäkin [ryhmäläinen] vaikka hän ei ole lauluihmisiä, niin kyllä hän kuitenkin sitten lauloi.”* Tämä huomio kertoo, että kyseisellä kerralla toiminta on soveltunut kohderyhmälle hyvin ja informantti on osannut tehdä toiminnasta tarpeeksi vetovoimaista. Informantin on tällöin täytynyt osata soveltaa toimintaa ryhmälle sopivaksi.

Virkistyminen ja mielenvirkeyden lisääminen tuli ilmi molempien informanttien haastatteluissa. Informantit korostivat toiminnan vetoavuuteen liittyvien mielihyvän ja vahvistavuuden tärkeyttä ryhmissään. Informantti 2 sanoikin: *”Virkistyshän se on sellainen pää[asia], sen myötä sellainen yhdessä oleminen.”* Usein leikinlasku ja huumori auttoivat ryhmäläisiä rentoutumaan ja kevensivät ilmapiiriä.

Yhteisöllisyys ja yksinäisyyden torjuminen ilmenivät informanttien vastauksista. Ainutlaatuisuuden käsitteeseen kuuluvaan sosiokulttuuriseen ympäristöön liittyvät ilmiöt kuvastavat vanhenevan väestön elämään tulevaa yksinäisyyttä. Ryhmää ohjatesaan informantit kokivat, että he voivat lievittää ryhmäläisten yksinäisyyttä. Informanttien näkemysten mukaan ryhmä voi katkaista osaltaan yksinäisyyttä ja saada ihmisiä kokoontumaan yhteen. Informantti 2:n mukaan ryhmässä ihmiset saattavat huomata asioita, jotka ovat mahdollisesti unohtuneet. Toiminnan avulla voi saada ryhmäläiset huomaamaan, *”että he vielä voivat oikeasti liikkua, liikuttaa jäseniänsä ehkä enemmän ja laulaa”* ja voivat *”olla mukana tässä yhdessä olemisessä”*. Tämän lisäksi informantti 2 kertoi uskovansa, että yhteinen toiminta voi saada ihmiset tuntemaan, etteivät he ole niin yksin. Hänen näkemyksensä mukaan ryhmä voi lisätä ryhmäläisten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteisöllisyyttä.

6.2 Minkälaisia ryhmänohjauksen kehittämistarpeita aineistosta nousee esille?

Seuraavat tulokset perustuvat havainnointimateriaaliini. Alkujaan olin suunnitellut, että vertaisin omia havaintojani informanttien näkemyksiin, mutta havaitsin haastatteluja tehdessäni, että informanttien oli hankalaa keskustella tämän tutkimustehtävän teemoista. En saanut kerättyä sellaista aineistoa, että olisin voinut käsitellä informanttien näkemyksiä tässä kohdassa. Tästä seurasi, että 6.2. tutkimuskysymyksen tulokset jäivät alkuperäistä suunnitelmaa yksipuoleisimmiksi, koska en saanut informanttien näkemyksiä esille. Tulokset on jaoteltu kuten kohdassa 6.1. ja ne on koottu taulukkoon 4.

Taulukko 4: 6.2. tulokset ja niiden sijoittuminen teorialmalliin.

Tulokset	Terapeuttisen voiman malli
Tilajärjestelyt	Ainutlaatuisuus: fyysinen ympäristö
Ryhmän kesto	Ainutlaatuisuus: ajallinen ympäristö

Aineistosta havaitsemani tulokset liittyvät terapeutin voiman mallin ainutlaatuisuuden alueelle, fyysisen ja ajallisen ympäristön osiin. Nämä tulokset liittyvät sellaisiin seikkoihin, joihin informanteilla olisi ollut mahdollisuus vaikuttaa. Havaitsin useita ryhmien ohjaamiseen liittyviä rajoittavia ja hankaloittavia tekijöitä, mutta ne rajasin pois tuloksista, koska näihin tekijöihin informanteilla ei ollut vaikutusvaltaa.

Tilajärjestelyt tarkoittavat fyysisen ympäristöön tehtäviä muutoksia, jotka huomioimalla ryhmäohjaaminen olisi voinut olla helpompaa. Meluisuutta voi aiheutua monesta syystä, eikä sitä ole aina mahdollista estää. Niissä tapauksissa, joissa ääniympäristöön voi vaikuttaa, tulisi se tehdä. Niinkin pieneltä kuulostava asia kuin oven sulkeminen voi rauhoittaa ryhmätilannetta huomattavasti. Havaitsin, että ryhmätilan oven ollessa auki käytävältä kuulunut melu häiritsi ryhmäläisiä ja keskittymistä toimintaan. Tällaisen seikan huomioiminen voi rauhoittaa ryhmätilannetta huomattavasti. Toinen tilaan liittyvä muutosehdotus koskee tavaroiden ja kalusteiden järjestäminen niin, että ryhmäläiset pääsevät tilassa toistensa lähelle. Kun ryhmätilaa on järjestetty ennen ryhmän alkua, voidaan varmistaa, ettei kukaan ryhmäläisistä jää huomiotta istuinpaikkansa takia.

Ryhmän kesto koskeva tulos liittyy terapeutin voiman mallin ajalliseen ympäristöön. Tämä tulos liittyy informantti 1:n ohjaamaan ryhmään, joka oli haastava ohjattava jo puitteiltaan. Ryhmälle oli varattu kolme tuntia aikaa, jonka aikana informantin ohjaama toiminta toteutui. Näkemykseni mukaan tämä aika on liian pitkä ryhmää varten. Yhdessä haastattelussa informantti pohti samaa asiaa. Mielestäni lyhyempi aika ryhmää varten voisi toimia paremmin, jotta ryhmän toiminta olisi kiinteämpää. Toinen vaihtoehto voisi olla, että informantti valmistelisi kolmen tunnin sisälle ryhmälle toimintahetken ja muu aika olisi vapaampaa yhdessäoloa. Tällöin toiminnan osuus jakautuisi tietylle aikavälille, ja pitkän aikarajan helposti mukanaan tuomaan toiminnan hajanaisuuteen voisi vaikuttaa.

7 Johtopäätökset

Johtopäätöksissä käsittelen opinnäytetyöni toteutumista johdannosta alkaen aina tuloksien tulkintaan saakka. Tässä luvussa teen synteesiä tehdystä työstä mahdollisimman avoimesti ja rehellisesti.

7.1 Opinnäytetyön lähtökohdista

Opinnäytetyöni päätarkoitus oli tarkastella vapaaehtoistoimintaa toimintaterapeuttisesta näkökulmasta ja tuottaa näin tietoa Sävel soikoon –hankkeelle. Tein vapaaehtoistoiminnan tutkimiseen rajauksen, jonka näkökulmaksi valitsin vapaaehtoimijoiden tekemän ryhmänohjaustoiminnan. Toteutin opinnäytteeni tutkimuksellisen osan toiminnan analysointiin sopivan Doris Piercen terapeuttisen voiman mallin avulla. Piercen malli edustaa työssäni toimintaterapeuttista näkökulmaa.

Opinnäytetyötäni aloittaessani minulla oli ennakko-odotuksia ja olettamuksia vapaaehtoistoiminnasta. Aiemmin olen ollut tekemisissä vapaaehtoistoiminnan kanssa vain pintapuolisesti, joten koko opinnäyteprosessin aikana näkemykseni ja tietopohjani on karttunut huomattavasti.

Kuten johdannossa kirjoitan, minulla oli oletuksia siitä, mitä odotin vapaaehtoistoimijoiden ohjaamilta ryhmiltä. Aineistonkeruuvaiheessa huomasin, etteivät odotukseni pitäneet kaikilta osin paikkaansa. Tämä näkyy varsinkin toisen tutkimuskysymyksen tuloksissa.

Opinnäytteessäni informantit ohjasivat musiikkiryhmiä kumpikin tahollaan. He ovat saaneet koulutusta Sävel soikoon –hankkeen koulutuksessa. Kurssin opetussisältöön kuuluu muun muassa ryhmänohjaamista ja ryhmien suunnittelun harjoittelua. Näitä teemoja käsitellään myös toimintaterapiassa, varsinkin ryhmämuotoisen toimintaterapian kohdalla. Työni lähtökohtiin kuuluu ajatus, että toimintaterapeuttista tietoa voi soveltaa vapaaehtoistoiminnan tutkimiseen. Tähän ajatukseen perustuu myös teoreettisen viitekehyksen valinta.

7.2 Terapeuttisen voiman mallin soveltuvuudesta

Valitsin Doris Piercen terapeuttisen voiman mallin työni teoreettiseksi viitekehykseksi, koska Piercen malli tarjoaa käytettäväksi hyvän jaottelun toiminnan analysointia varten. Ajattelin, että terapeuttisen toiminnan mallia voisi käyttää myös vapaaehtoistoiminnan analysoimiseen, muistaen toki, että vapaaehtoistoimijat eivät ole toimintaterapeutteja. Tiedostin, että terapeuttisen toiminnan mallin kaikki osat eivät voi toimia suoraan vapaaehtoistoiminnan tutkimisessa, mutta soveltaen voisivatkin toimia.

Näkemykseni mukaan terapeuttisen voiman malli ei ole kaikilta osiltaan tarkoituksenmukainen teoria vapaaehtoistoiminnan kontekstin tutkimiseen, ainakaan oman tutkimusasetelmani kannalta. Opinnäytteeni tulososasta huomaa, että mallin alueet eivät ole tasapainossa; toiset osat tuottivat tietoa toisia enemmän.

Tutkimushaastatteluissa ilmeni esimerkiksi, että kummallakaan informantilla ei ole vaikutusmahdollisuutta ryhmän tavoitteiden asetteluun. Heillä oli omat näkemyksensä siitä, mitä varten he ohjaavat ryhmiään, ja tutkimusaineiston analysoinnissa tulkitsin nämä ajatukset laveasti tavoitteiksi. Etukäteen tehtävä tavoitteiden asettaminen ei ollut kummallekaan informantille tuttua, saati että ryhmäläiset osallistuisivat tavoitteiden asetteluun. Tästä voi tehdä johtopäätöksen, ettei Piercen mallin kaikkia alueita voi soveltaa sellaisinaan vapaaehtoistoiminnan kontekstiin. Täsmällisyyden alueella kokonaisuudessaan tuntui haastatteluiden perusteella olevan kaikkein vähiten yhteyttä vapaaehtoistoimintaan. Sen sijaan vetoavuuden ja ainutlaatuisuuden alueilta löytyi paljon yhtymäkohtia informanttien toimintaan. Jatkan vielä tutkimustuloksia käsitellessäni mallin toimivuuden pohtimista esimerkkien avulla.

Mielestäni terapeuttisen voiman malli on hyvä jäsenitys toiminnan suunnittelua ja toteuttamista varten ja mallia voi käyttää hienosti toiminnan suunnittelun pohjana. Malli tarjoaa myös toiminnan analysoimiseen hyviä näkökulmia ja pohjan (ympyräkaavio, luku 4.), jonka avulla toiminnan eri osiin on helpompi kiinnittää huomiota. Jos opinnäytteeni olisi ollut toiminnallinen opinnäytetyö, jossa olisin suunnitellut ja toteuttanut ryhmät yhdessä informanttien kanssa, uskon, että Piercen malli olisi osoittautunut erittäin toimivaksi teorianmalliksi tällaiseen työhön. Pohdinnassa jatkan tätä ideaa ja esitän jatkotutkimusidean, jossa terapeuttisen voiman mallia voisi käyttää hyvin vapaaehtoistoiminnan kontekstissa.

7.3 Tutkimusasetelmasta

Valitsin tapaustutkimuksen piirteitä noudattavan tutkimusmetodin opinnäytteeni tutkimukselliseen osaan, jotta kahden tapauksen avulla saisin paljastettua yhteisen näkemyksen tutkittavasta aiheesta. Tavoittelin kahteen tapaukseen syventymisen avulla tietoa, jolla saisin enemmän kuin yhden näkökulman tutkimuskohteen kuvaukseen. Ajattelin, että tietoa tuottaessani en olisi yhden informantin varassa ja tutkimuskohde voisi näyttäytyä laajempänä kokonaisuutena, kun saan tutkimusaineistoa kahdelta taholta. Mielestäni kahden tapauksen käyttäminen oli hyvä idea, koska informanttien tarjoama kuva tekemästään vapaaehtoistoiminnasta oli hyvin erilainen, mutta silti samoja teemoja nousi esille molempien informanttien toiminnasta.

Opinnäytetyöni aineistonkeruun aikana kohtasin jonkin verran yllätyksiä, ja minun täytyi elää tilanteiden mukaan – sopeutua kulloiseenkin tilanteeseen. Esimerkiksi toisen informantin ohjaaman ryhmän vähäiset osallistujamäärät aiheuttivat kysymyksiä, millä tavalla tilanne vaikuttaa aineiston käsittelyyn ja voinko käyttää keräämääni aineistoa työssäni. Tulin tulokseen, että parhaillaan olin nähnyt todellisen tilanteen, jollaisen vapaaehtoistoimijat voivat kohdata muuallakin. Tällaisia ennakoimattomia, todellisia tilanteita olin halunnutkin nähdä.

Havaitsin tutkimusaineistoani kerätessäni, että valitsemani tutkimusmenetelmät täydensivät toisiaan hyvin. Yhtenä esimerkkinä voin mainita, että toinen informanteista ei haastattelussa tuonut juurikaan esiin huumorin ja läsnäolon osuutta ryhmässään, mutta havainnoidessani se näkyy selvästi. Pelkän haastattelun avulla kerätty tutkimusaineisto olisi jäänyt huomattavasti yksipuoleisemmaksi kuin minkälaiseksi se nyt muodostui. Yhtä lailla haastattelut tuottivat tärkeää tietoa, jota en olisi saanut kerättyä pelkän havainnoinnin avulla. Mielestäni esimerkiksi ryhmäkertojen suunnittelu tai informanttien mielipiteet ovat sellaisia asioita, joita ei voi havainnoida kattavasti. Haastattelussa näiden asioiden kysyminen on paljon helpompaa. Kirjoitin tutkimuspäiväkirjaani aineistonkeruun aikana, että *”tiedonkeruumenetelmän tuntuvat tällä hetkellä perustelluilta ja toimivilta”*, ja olen edelleen samaa mieltä.

Kokonaisuudessaan ajattelen, että olen työssäni pystynyt tuottamaan käytännönläheistä tietoa vapaaehtoistoiminnasta ja vapaaehtoisten näkemyksistä. Näin

ollen olen saavuttanut opinnäytteelleni asetetun päätavoitteen eli saanut vastauksen tutkimusongelmaani. Informanttien "oman äänen" kuuluminen tulosten kuvauksessa on mielestäni työni parasta antia. Olen asettanut itselleni kunnianhimoisen tavoitteen, että toimintaterapiasta tietämätön ihminenkin voi ymmärtää opinnäytetyötäni, tinkimättä kuitenkaan työn tieteellisyydestä. Olen pyrkinyt kirjoittamaan työni niin, että sen lukija, joka voi olla esimerkiksi Sävel soikoon – hankkeessa koulutettu vapaaehtoinen, pystyy ymmärtämään työtäni ja saamaan siitä itselleen ajatuksia. Tehtävä ei ole helppo, mutta olen koko työn ajan pitänyt sitä tavoitteenani.

Olen pohtinut runsaasti sellaisia seikkoja, joita olisi voinut mahdollisesti tehdä toisin. Nämä asiat liittyvät hyvin pitkälle asioihin, joita olen oppinut tehdessäni opinnäytettäni. Olen miettinyt paljon sitä, miksi olen odottanut ennakkoon vapaaehtoisilta niinkin paljon kuin mitä aiemmin työssäni kuvaan. Toinen pohdintaa aiheuttanut teema on teoreettisen viitekehyksen valintaan liittyvät seikat. Nämä kaksi teemaa liittyvät hyvin pitkälle toisiinsa. Olen valinnut työni taustateorian ennako-odotukseni pohjalta ja vasta käytännössä opinnäytettä tehdessäni olen saanut tietoa sekä ennako-odotusteni että teoriavalintani toimivuudesta. Ennako-odotukseni paljastuivat työtä tehdessäni osittain harhaanjohtaviksi, eikä teoriavalinta kaikilta osin sovellu vapaaehtoistoiminnan kontekstin tutkimiseen. Tärkeä huomio kuitenkin on, että nyt olen huomattavasti viisaampi näihin teemoihin liittyvissä asioissa ja olen tuottanut tietoa, jota ei aikaisemmin ollut tarjolla. Jos joku toinen toimintaterapeuttiopiskelija kiinnostuu vapaaehtoistoiminnan tutkimisesta, voin olla varma, että työni antaa hänelle hyviä huomioita, miten hän voisi jatkaa aiheen tutkimista.

Aineistoa kerätessäni tein kuusi teemahaastattelua. Haastattelun teemoissa pitäytyminen ei ollut aina kovinkaan helppoa, ja haastattelijana minun täytyi usein miettiä keinoja, joiden avulla haastattelun voi palauttaa takaisin aiheeseen hyvää haastatteluilmapiiriä rikkomatta. Toisinaan minun oli vaikeaa seurata informanttien ajatuksenjuoksua. Haastatellessani huomasin erittäin hyödylliseksi varmistaa itse tiivistäen muutamalla lauseella informantin edellisen vastauksen, jotta olen ymmärtänyt, mitä informantti vastauksellaan tarkoittaa. Tätä aihetta kuvaa esimerkiksi vastaus, jonka sain yrittäessäni kysyä ryhmän ohjaamiseen liittyvistä haasteista. Toinen informantti vastasi: *"Ei siinä oo mitään muuta kuin et pitää osata olla niin kuin kala"*

vedessä.” Uskon, että kehityin haastattelijana opinnäyteprosessin aikana huomattavasti.

Tutkimuskysymysten asettamiseen keskittymistä ei turhaan neuvota metodologisissa oppaissa. Jälkeenpäin tunnen, että olisin voinut olla vielä täsmällisempi tutkimuskysymyksiäni muotoillessani. Tutkimuskysymykset rajaavat työssä käsiteltävän aiheen hyvin tiukasti, ja myöhemmin kysymysten uudelleen muotoilemisen kynnyks on varsin korkea. Olen muotoillut tutkimuskysymykseni silloisen parhaan taitoni mukaan, mutta nyt opinnäytteen tehtyäni ja paljon käytännöstä oppineena saattaisin muotoilla kysymyksiä uudestaan.

7.4 Tuloksista

Opinnäytteeni tutkimustulosten vertaaminen aiempiin tutkimuksiin tai kirjallisuuteen on mahdotonta, sillä en ole löytänyt tarkoitukseen soveltuvaa kirjallisuutta. Tästä syystä pohdin tulosten jakautumista Piercen mallin alueiden mukaan ja tarjoan tulkintani siitä, mistä syystä tulokset jakautuvat esitetyllä tavalla.

Pohdin jo aiemmin (7.3) opinnäytteeni onnistumista ja sitä, missä onnistuin parhaiten. Voin sanoa, että tutkimusongelmittain jaoteltuna olen saanut kattavat vastaukset tutkimustehtävään 6.1 ja 6.2-tutkimustehtävään edellistä hieman yksipuolisemmat vastaukset. Toisin sanoen, löysin ratkaisun tutkimusongelmaan ja tutkimustehtäviini sekä uusia, pohdintaa vaativia kysymyksiä siitä, miksi tulokset muotoutuivat juuri tällaisiksi. Seuraavassa pohdin sitä, minkä takia tutkimustulokseni muodostuivat sellaisiksi kuin olen niitä aiemmin kuvannut.

Tutkimustulokset jakautuvat Piercen mallin jaottelun mukaan enimmäkseen vetoavuuden ja sen jälkeen ainutlaatuisuuden ja jonkin verran täsmällisyyden alueille. Havainnollistan tutkimustulosten jakautumista taulukoissa 3 ja 4, jotka ovat sivuilla 33 ja 35.

Tutkimustehtävässä 6.1 tulosten jakautuminen pääosin vetoavuuden alueelle kertoo, että informantit kokevat tämän alueen sisältämät teemat tärkeimmiksi ryhmänohjaamisen teemoiksi. Informantit toivat haastatteluissaan toiminnan asiakaskohtaista näkökulmaa esille runsaasti, ja tämän alueen huomioiminen oli heille luontevaa. Toiminnan mukauttaminen ryhmäläisille sopivaksi tulee esille informanteille hyvin luonnollisena asiana. Havainnoidessani informanteja huomasin, että heidän

ohjausstrategiansa olivat todella hyviä ja he osasivat innostaa ryhmäläisiä toimintaan hienosti. Ryhmäläisten kanssa toimiminen oli selvästi informanteille tuttua.

Alaluvussa 6.2 kuvaan, etten saanut informantteja vastaamaan tutkimuskysymyksen teemoihin, ja siitä syystä tulokset jäivät siltä osin suunniteltua yksipuolisemmiksi. Olen jälkeenpäin pohtinut tilannetta ja tullut tulokseen, että olin odottanut informanteilta liian reflektiivistä otetta heidän tekemäänsä vapaaehtoistoimintaa kohtaan. Odotin siis sellaisia taitoja ja toimintatapoja, jotka kuvaavat paremminkin ammattilaismaista työtettä kuin vapaaehtoistoimintaa. Aineistoa kerätessäni huomasin, että ennako-odotukseni johtivat minua osittain harhaan.

Muiltakin osin huomasin omassa ajattelussani ja vapaaehtoisten ajattelussa odottamattomia eroja. Olin ennakkoon odottanut, että suunnitelmallisuus kuuluu itsestään selvänä osana ryhmän ohjaamiseen. Toinen informanteista pohti kysyessäni ryhmäkerran suunnittelusta: *”Tarvitseeko vapaaehtoistoimintaa ylipäättään suunnitella kovinkaan tarkasti?”* Hän sanoi heti perään, ettei ryhmän ohjaaminen ole hänelle *”mikään läpihuutojuttu”*, vaan kyse on pikemminkin siitä, että vapaaehtoistoimintaa ei pitäisi ottaa liian vakavasti ja tehdä siitä itselleen työtä.

Tutkimusaineistoni perusteella voin todeta, että täsmällisyyden alue ei puhutellut informatteja. Haastatteluissa tämä näkökulma ei ollut lähellä heidän kokemusmaailmaansa. Nähdäkseni suunnitelmallisuus ja tavoitteenasettelu ovat ammattityöhön liittyviä teemoja eivätkä kuulu automaattisesti vapaaehtoistoimintaan.

Tutkimustulosten merkittävyyteen ja käytettävyyteen liittyy olennaisesti alkuperäinen tiedontarve. Tavoitteenani oli tuottaa käytännönläheistä tietoa vapaaehtoistoimijoiden tekemästä ryhmänohjaustoiminnasta sekä tuoda esille heidän näkemyksiään tästä toiminnasta. Toimintaterapeuttisesta näkökulmastani katsottuna tuotin tietoa, jollaisen hankkiminen on Sävel soikoon -hankkeelle arvokasta. Hankkeen kannalta yksityiskohtaisen ja käytännönläheisen tiedon saaminen koulutettujen vapaaehtoistoimijoiden kokemuksista on tärkeää, sillä tämä tieto kertoo osaltaan hankkeen opetusten siirtymisestä käytäntöön.

Tutkimustuloksiani tullaan käyttämään Sävel soikoon -hankkeen loppuraporttiin, joka on RAY:lle tehtävä raportti hankkeen toteutumisesta ja saavutetuista tuloksista. Tämän lisäksi tuottamaani tietoa ehti hieman oppaaseen, josta kerroin johdannossa.

Tutkimustietoa voi myös käyttää tulevissa koulutuksissa. Sävel soikoon -koulutuksen konseptia on tarkoitus levittää myös muiden Eläkeliiton yhteistyökumppaneiden pariin, ja tässä opinnäytteeni tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää. Pyrkimykseni oli, että osaisin kirjoittaa tulokseni sellaiseen muotoon, että vapaaehtoistoimijat voisivat saada ajatuksia tulosteni perusteella. Vapaaehtoisten lisäksi tutkimustuloksistani voi olla hyötyä niille toimintaterapeuteille, jotka tekevät työtä vapaaehtoistoiminnan parissa. Uskon, että työni voisi antaa ajatuksia myös heille. Tulosten hyödynnettävyydestä ja käytettävyydestä kertoo jotakin se, että sain yhteistyökumppaniltani sähköpostitse tiedon, että tuloksia tullaan käyttämään ensimmäisen kerran jo ennen opinnäytteeni ilmestymistä.

8 Pohdinta

Pohdinnassa käsittelen opinnäytetyöni luotettavuuteen liittyviä tekijöitä Tuomen ja Sarajärven (2009) esittämästä näkökulmasta ja lopetan opinnäytteeni lyhyesti tehdyn työn merkityksen pohtimiseen ja jatkotutkimusaiheen esittelyyn.

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyy vahvasti tutkimustulosten reliabiliteetin ja validiteetin pohtiminen. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten toistettavuutta ja sitä, että tutkimustulokset eivät ole sattumanvaraisia. Validiteetillä tarkoitetaan pätevyyttä; onko tutkimusmenetelmä antanut tietoa siitä, mistä alun perin piti. Validiteetin ja reliabiliteetin pohtiminen on hyvin erilaista määrällisen ja laadullisen tutkimuksen välillä. On esitetty, että tapaustutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden arvioinnissa perinteiset tavat eivät toimi. Kuitenkin työn luotettavuutta ja pätevyyttä tulee arvioida. (Hirsjärvi ym. 2009: 231–233; Tuomi – Sarajärvi 2009: 136.)

Käsittelen aihetta pohtimalla luotettavuutta lisääviä tekijöitä. Tuomi ja Sarajärvi kirjoittavat teoksessaan tutkimuksen luotettavuuteen liittyvistä tekijöistä (2009: 140–141). Heidän mukaansa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä, kun raportissa käsitellään tutkimuksen kohdetta ja tarkoitusta, tutkijan omia sitoumuksia, tutkimuksen raportointia, aineistonkeruuta, aineiston analyysia, tutkimuksen informantteja ja tutkija–informantti-suhdetta, tutkimuksen kestoa sekä tutkimuksen luotettavuutta. Näiden seikkojen tulee ilmetä raportista, jotta lukija voi ymmärtää, miten tutkimusprosessi on edennyt ja miten tutkimustulokset on saatu.

Opinnäytteessäni olen tutkinut vapaaehtoistoimintaa toimintaterapeuttisesta näkökulmasta. Otsikosta alkaen olen tuonut esiin opinnäytteeni tarkoituksen ja käsitellyt sitä monessa eri kohdassa johdannon ja johtopäätösten välillä. Mielestäni olen kuvannut tarkasti opinnäytteeni kohteen ja tarkoituksen, joten tähän en sitä enää toista.

Johdannossa kerron omista sitoumuksistani tutkijana opinnäytteeni aiheeseen. Aiheenvallinnassani olen keskittynyt vanhusväestön asioihin, koska pidän tärkeänä, ettei vanhuksia unohdeta nykyisessä kiireen täyttämässä yhteiskunnassa. Tietyllä tavalla opinnäytteeni aihe on kannanotto vanhusten palveluiden ja mielekkään tekemisen puolesta. Eläkeliitto tekee tärkeää työtä tarjotessaan vapaaehtoistoimijoille koulutusta ja tätä kautta mielekästä toimintaa. Vapaaehtoistoiminnan avulla vapaaehtoiset voivat

saada itselleen tärkeää tekemistä ja samalla tuottaa muillekin ihmisille hyvää oloa ja mieltä. Olen pyrkinyt opinnäytteelläni tukemaan tällaista toimintaa. Ajatukseni vapaaehtoistoiminnan sisällöstä ovat muuttuneet opinnäytteen tekemisen aikana, ja kuvaan näiden hypoteettisten ajatusten muutosta johtopäätöksissä tuloksia pohtiessani.

Opinnäyttetyöni raportissa olen kirjoittanut tekemästäni tutkimusprosessista tarkasti, alkaen metodologisten valintojen esittelystä ja perustelusta aineistonkeruuprosessin kuvaukseen asti. Olen pyrkinyt kuvaamaan valintojani täsmällisesti, jotta tekstistäni voi saada käsityksen, miten olen päätenyt lopulta tuloksiini ja johtopäätöksiini. Mielestäni olen tehnyt kuvauksen niin tarkasti ja rehellisesti, että se osaltaan lisää opinnäytteeni luotettavuutta. Aineistonkeruutapojen seikkaperäinen kuvaaminen ja perusteleminen työssäni osoittaa, että olen punninnut tarkkaan, miten kerään tutkimusaineistoni. Olen kuvannut aineistonkeruun toteutuksen tapahtumia haastatteluista ja havainnoinneista kertoviin alalukuihin. Tuon esille, miten aineistonkeruu onnistui ja minkälaisia haasteita kohtasin. Tutkimusaineiston analyysin olen kuvannut alaluvussa 5.3. Siinä esittelen tavan, jolla olen päätenyt tutkimustuloksiini. Tuloksista muodostamistani johtopäätöksistä olen kirjoittanut niiden omaan alalukuun, jossa olen pohtinut, miksi tulokset ja johtopäätökset muodostuivat sellaisiksi millaisia ne nyt ovat.

Opinnäytteeni informanttien saaminen työhöni tapahtui jo alkuvuodesta 2010. Keskusteltuamme Eläkeliiton Riina Ikosen kanssa työni rajauksesta ja aiheesta ja mietittyämme, kuinka monta informanttia tarvitsen työhöni, hän alkoi kartoittaa, löytyisikö kriteerini täyttäviä vapaaehtoisia, jotka haluaisivat osallistui opinnäytteeseeni. Kriteereihini kuului, että informantti olisi sellainen vapaaehtoinen, joka ohjaa musiikkiryhmää koulutuksen saatuaan. Informantilla siis piti olla tiedossa paikka, jossa hän tekee vapaaehtoistoimintaa. Halusin päästä näkemään useamman kuin yhden ryhmäkerran, jotta mahdollinen muutos ryhmässä voisi päästä näkyviin.

Aikansa asiaa selvitettyään Ikonen tarjosi minulle kahden vapaaehtoistoimijan yhteystietoja, ja jatkoin asian selvittämistä heidän kanssaan. Työssäni olen suojellut informanttien yksityisyyttä, enkä ole nähnyt tarpeellisenä kertoa heidän sukupuoltaan tai asuinpaikkakuntaansa. Olen vakuuttanut informanteille, että käsittelen heidän tietojaan luottamuksellisesti ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Ennen aineistonkeruun aloittamista tapasin molemmat informantit ja kerroin heille tarkasti opinnäytteeni tarkoituksen. Samalla pääsin tutustumaan paikkoihin, joissa

aineistonkeruu tapahtui. Tapaamisten aikana informantit allekirjoittivat suostumuksensa havainnointimateriaalin ja haastattelutallenteiden käyttöön (Liite 5.). Tutkimusluvan anomisen tarpeen olin arvioinut jo tutkimussuunnitelmaa tehdessäni ja tullut tulokseen, ettei opinnäytetyötäni varten tarvitse hakea tutkimuslupaa.

Tutkija–informantti-suhdetta pohtiessani voin sanoa, että molempien informanttien kanssa yhteistyö sujui hyvin. Koen, että saavutin informanttien luottamuksen tutkimusprosessin aikana ja heidän oli helppo työskennellä minun kanssani. Kerroin informanteille moneen kertaan, että heidän ei tarvitse ottaa paineita työni onnistumista tai miettiä, sanovatko he oikeita asioita haastatteluissa. Huomasin, että tämä helpotti informantteja. Aiemmin olen kuvannut, että tarkistutin näkemyksiäni informanteilla aineistonkeruuvaiheessa, jotten ymmärtäisi heitä väärin. Tämä tapa oli mielestäni toimiva, ja näin saatoinkin lähteä tekemään aineiston analysointia varmana, että olin saanut informanttien näkemykset tallennettua muuttumattomina. Uskon, että tämä toimintatapa lisää työni luotettavuutta. Tulosten esittämiseen informanteille ennen raportin jättöä ei ollut aikaa. Sovin heidän kanssaan, että esittelen työni tulokset opinnäytteeni ilmestymisen jälkeen, jotta he voisivat saada mahdollisimman paljon hyötyä opinnäytteestäni omaan vapaaehtoistoimintaansa.

Kuvaan koko opinnäytetyöprosessin aikataulun johdannon loppupuolella. Opinnäytetyöni tutkimuksellisen osuuden toteutin kokonaisuudessaan syyslukukauden 2010 aikana. Aineistonkeruun aikataulu on nähtävissä alaluvun 5.2.3 taulukossa 1. Tutkimusaineiston analysoimisen aloitin aineistonkeruun aikana ja tein loppuun lokakuussa. Tutkimusraportin kirjoittamisen aloitin soveltuvien osien jo kesällä ja jatkoin kirjoittamista koko tutkimusprosessin ajan. Viimeiset rivit raporttiin kirjoitin marraskuussa 2010.

Olen kuvannut jo edellä työni luotettavuutta lisääviä tekijöitä, mutta lisään vielä yhden: triangulaatiota, eli useamman menetelmän käyttämistä, voidaan hyödyntää tutkimuksen validiteetin lisäämiseksi. Itse käytin opinnäytteessäni metodista triangulaatiota eli usean tutkimusmetodin käyttöä aineistonkeruussa. Tämä Denzinin (1978) ajatus metodien välisestä triangulaatiosta tarkoittaa työni kohdalla sitä, että olen kerännyt aineistoni haastattelun ja havainnoinnin avulla. Tällä tavalla olen saanut laajemman käsityksen tutkittavasta ilmiöstä kuin yhtä metodologiaa käyttämällä. Samalla olen saanut tarkemmin tietoa juuri haluamastani aiheesta. (Tuomi – Sarajärvi 2009:

143–145; Hirsjärvi ym. 2009: 233.) Triangulaatiota käyttämällä olen saanut sekä moniulotteisempaa tietoa tutkimuskohteestani että lisännyt työni luotettavuutta.

Pohtiessani tehdyn työn merkitystä ja tulosten hyödynnettävyyttä jakautuu huomioni kolmeen eri suuntaan. Olen kuvannut jo johtopäätöksissä, miten Eläkeliitto voi tulevaisuudessa hyödyntää tuloksiani. Mielestäni olisi hienoa, jos Sävel soikoon – koulutuksen käyneet vapaaehtoiset saisivat tietää tuloksistani ja mahdollisesti voisivat hyödyntää tutkimustuloksia omaan vapaaehtoistoimintaansa. Tätä varten olen lupautunut kirjoittamaan opinnäytetyöstäni artikkelin Eläkeliiton jäsenlehteen alkuvuodesta 2011. Tätä kautta on mahdollista tavoittaa lukijakunnasta myös ryhmänohjauksesta kiinnostuneita lukijoita. Kolmanneksi vapaaehtoistoiminnan parissa työskentelevät tai vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneet opiskelijat voivat hyödyntää työtäni. Tiedonhakuni mukaan aikaisemmin toimintaterapiassa ei ole tehty opinnäytettäni vastaavaa työtä, joten tästä voi joku toinen halutessaan jatkaa hieman paremmilla eväillä kuin millä itse aloitin.

Opinnäytettäni tehdessäni olen väistämättä pohtinut, miten muuten aiheittani voisi tutkia. Opinnäytteeni tekemisen aikana huomasin, että toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen voisi vapaaehtoistojen kanssa olla hedelmällistä. Tässä on yksi esimerkki: mielestäni Piercen mallia voisi käyttää toiminnallisessa opinnäytetyössä, jossa tutkittaisiin mallin soveltuvuutta vapaaehtoisten suunnittelemien ja toteuttamien musiikkiryhmien kohdalla. Toimintaterapeuttiopiskelijan tulisi esitellä terapeutin voiman mallin pääkohdat vapaaehtoiselle, ja nämä voisivat yhdessä soveltaa terapeutin voiman mallin jäsenystä käytäntöön. Jälkeenpäin ajatellen tällainen asetelma kuulostaisi kiinnostavalta. Uskon, että terapeutin voiman mallia voisi soveltaa tällaisessa tilanteessa erinomaisesti.

Lähteet

- Borg, Barbara – Bruce, Mary Ann 1991. The group system. The therapeutic activity group in occupational therapy. New Jersey: Slack Incorporated.
- Drushinin, Mirella – Valtasola, Meri 2010. *Tekee hyvää tehdä hyvää* – Ohjattuun vapaaehtoistoimintaan vaikuttavat tekijät. Opinnäytetyö. Helsinki: Ammattikorkeakoulu Metropolia. Hyvinvointi ja toimintakyky klusteri. Toimintaterapian koulutusohjelma.
- Eläkeliitto ry 2009a. Enemmän elämältä. Palveluopas 2009–2010. Esite.
- Eläkeliitto ry 2009b. Opinnäytetyötarjous. Metropolian intranet. Verkkolähde. <<https://tuubi.metropolia.fi>>. Luettu 29.11.2009.
- Eskola, Antti – Kurki, Leena (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Farrell, Carol – Byrant, Wendy 2009. Voluntary work for adults with mental health problems: a route to inclusion? A review of the literature. The British Journal of Occupational Therapy 72 (4) 163–175.
- Finlay, Linda 2004. The Practice of Psychosocial Occupational Therapy. Third edition. Cheltenham: Nelson Thornes Ltd.
- Grönfors, Martti 2007. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Aaltola, Juhani – Valli, Raine (toim.) 2007: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 151–167.
- Helander, Voitto 2002. Kolmas sektori. Kolmas painos. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
- Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holvikivi, Johanna – Kallonen, Terhi 1998. Toimiva ryhmä – todellisuus koetuksella. Teoksessa Holvikivi, Johanna (toim.) 1998: Toimintaterapia – tie omatoimisuuteen. 2. painos. Helsinki: Opetushallitus. 47–60.
- Ikonen, Riina – Rannikko, Altti 2010. Sävel soikoon – musiikista sisältöä vapaaehtoistoimintaan (2009–2011). Väliraportti. Helsinki: Eläkeliitto ry.
- Kulppi, Marika – Pajunen, Anna-Elina 2009. Toiminnan voimaa – Doris Piercen terapeuttisen voiman mallin käyttö toiminnan suunnitteluprosessissa. Opinnäytetyö. Helsinki: Ammattikorkeakoulu Metropolia. Hyvinvointi ja toimintakyky klusteri. Toimintaterapian koulutusohjelma.
- Laine, Markus – Bamberg, Jarkko – Jokinen, Pekka 2007. Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Laine, Markus - Bamberg, Jarkko - Jokinen, Pekka (toim.) 2007: Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus. 9–38.

- Launiainen, Helena – Lintula, Leila 2003. Toimintaterapia ja toimintaterapeutit. Teoksessa Holma, Tupu (toim.) 2003: Toimintaterapianimikkeistö 2003. Helsinki: Suomen kuntaliitto. 7–9.
- Lilja, Riina 2010. Projektisuunnittelija. Helsinki. Suullinen tiedonanto 7.12.
- Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp Ky.
- Niskanen, Päivi – Tirkkonen, Jonna 2008. ”Siit saa ittele jotakin” Tutkimus Turun seudun Eläkeliiton vertaisohjaajakoulutuksen käyneistä vertaisohjaajista. Opinnäytetyö. Helsinki: Eläkeliitto ry.
- Ojanen, Markku 2001. Auttajaksi oppiminen – Psykologia minuuden tulkkina. Teoksessa Eskola, Antti – Kurki, Leena (toim.) 2001: Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 95–109.
- Salo-Chydenius, Sisko 1997. Toimintaterapia mielenterveystyössä. 2. painos. Helsinki: Edita.
- Terveiden edistämisen laatusuositus. 2006. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:19. Helsinki.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Havainnointirunko

AINUTLAATUISUUS:

Toiminnan kontekstuaaliset ulottuvuudet:

Fyysinen ymp.

- Tilan sopivuus käyttötarkoitukseen?
 - > olosuhteet
 - > välineet
- Ympäristö mahdollistaa?
- Ympäristö rajoittaa?
- Muutokset ympäristöön?

Ajallinen ymp.

- Ajankohdan sopivuus?
- Mitä ajattelet ryhmän kestosta?
- Mitä ajattelet ajankohdan sopivuudesta?

Sosiokulttuurinen

- Sosiokulttuurinen ympäristön näkyminen
 - > Paikkakunnan vaikutus?
 - > Maan kulttuurin vaikutus?
 - > Ryhmäläisten kemia?
 - > Yhteinen historia?
- Millä tavalla ryhmänpitopaikka vaikuttaa toimintaan?

VETOAVUUS:

Toiminnan asiakaskohtaiset ulottuvuudet:

Mielihyvä

- Tunteet & reaktiot toiminnasta?
- Mielihyvä?
- Mikä toimi tänään?

Tuotteliaisuus

- Miten ihmiset olivat mukana?
- Miten sitoutuivat toimintaan?

Vahvistavuus

- Toiminnan vahvistavuus - arki
- Toiminnan vaikutukset - hyvinvointi
 - > Rentouttavat vaikutukset?

TÄSMÄLLISYYS:

Toiminnan suunnittelu ja toteutuksen ulottuvuudet:

Terapeutin suunnittelutaidot

Ei havainnoitava

Yhteistyössä asetetut tavoitteet

Ei havainnoitava

Toiminnan soveltavuus

- Toiminnan soveltavuudesta kohderyhmälle?
- Voisiko jotain tehdä toisin?
- Ongelmatilanteet?

Haastattelurunko

AINUTLAATUISUUS:Toiminnan kontekstuaaliset ulottuvuudet:

Fyysinen ymp.

- Mitä mieltä olet tämän tilan sopivuudesta käyttötarkoitukseen?
-> olosuhteet, välineet
- Miten ympäristö mahdollistaa toimintaa?
- Miten ympäristö rajoittaa toimintaa?
- Mitä voisi mahdollisesti muuttaa tässä ympäristössä?

Ajallinen ymp.

- Miten ajankohta sopi kohderyhmälle?
- Mitä ajattelet ryhmän kestosta?
- Mitä ajattelet ajankohdan sopivuudesta?

Sosiokulttuurinen

- Mitä ajattelet, että millä tavalla sosiokulttuurinen ympäristö näkyy tässä ryhmässä?
-> Paikkakunnan vaikutus?
-> Maan kulttuurin vaikutus?
-> Ryhmäläisten kemiat/ suhtautuminen toisiinsa
-> Yhteinen historia?
- Millä tavalla ryhmänpitopaikka vaikuttaa toimintaan?
-> Kuvaile paikan ilmapiiriä, miten sinut/vapaaehtoistoiminta otetaan vastaan?

VETOAVUUS:Toiminnan asiakaskohtaiset ulottuvuudet:

Mielihyvä

- Minkälaisia tunteita ja reaktioita toiminta aiheutti?
- Miten mielihyvä tuli esiin?
- Oliko jotain erityistä, joka toimi tänään?

Tuotteliaisuus

- Miten ihmiset olivat mukana?
- Miten sitoutuivat toimintaan?

Vahvistavuus

- Millä tavalla tämä toiminta voi mahdollisesti vahvistaa ryhmäläisten arkea?
- Minkälaisia vaikutuksia toiminnalla voi mahdollisesti olla ryhmäläisten hyvinvointiin?
-> Havaitsitko, että tällä toiminnalla olisi rentouttavia vaikutukset?

TÄSMÄLLISYYS:Toiminnan suunnittelu ja toteutuksen ulottuvuudet:

Terapeuttin suunnittelutaidot

- Kertoisitko tämän ryhmäkerran suunnittelusta?
-> Kuinka paljon aikaa käytit?
-> Mistä hait tietoja?
-> Millä tavalla Sävel-soikoon koulutus vaikutti suunnitteluun?
- Jälkiarviointia:
- Miten tämän kerran suunnittelu onnistui?
- Mitä olisi voinut tehdä toisin?

Yhteistyössä asetetut tavoitteet

- Minkälaisia tavoitteita tälle ryhmällä on asetettu? (Mitä varten tätä ryhmää järjestetään?)
-> Miten tavoitteet näkyvät toiminnassa?

Toiminnan soveltuvuus

- Mitä ajattelet tämän toiminnan soveltuvuudesta kohderyhmälle?
-> (tavoitteiden toteutuminen)
- Voisiko jotain tehdä toisin?
- Ilmenikö ongelmatilanteita?

Ryhmän toteuttaminen:

- Kertoisitko, mikä on haastavaa/haasteellista tällaisen ryhmän toteuttamisessa?
- Entä helpointa?

Sävel soikoon – ja toteutus:

- Millä tavalla Sävel soikoon –koulutus vaikutti tämän ryhmäkerran toteutukseen?
- Minkälaisiin asioihin olisit toivonut lisää koulutusta?
- millä tavalla ryhmän ohjaamista käsiteltiin koulutuksessa?

Haastattelumateriaalin pelkistykset

VETOAVUUS (yläluokka)	
Mielihyvä (alaluokka)	
Informantti 1	Informantti 2
<ul style="list-style-type: none"> • Tyytyväisyys • Ilahtuminen • Vapautuneisuus • Ilo • Nauru • Innostuminen • Viihtyminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Alkujännitystä • Varauksellisuutta • Iloa • Huumoria • Toiminnasta nauttiminen • Positiivinen palaute • Liikuttuminen toiminnasta • Leikkimielisyys • Toiminta aiheutti hyvää mieltä
Tuotteliaisuus (alaluokka)	
<ul style="list-style-type: none"> • Aktiivinen toimintaan sitoutuminen • Tuolijumppaaminen • Alkuun vähän laulamista • Myöhemmin enemmän laulamista 	<ul style="list-style-type: none"> • "Alkukankeutta" keskustelussa • Toisinaan väsymystä • Informantti houkuttelee ryhmäläisiä • Aktiivista osallistumista • Ryhmäläiset osallistuvat tavoillaan toimintaan • "ei-lauluihmiset" laulavat
Vahvistavuus (alaluokka)	
<ul style="list-style-type: none"> • Virikkeitä ja vaihtelua päivään • Ryhmä muuttaa päivärutiinia • Virkistävyys • Virkistyminen toiminnan avulla • Ryhmällä positiivisia vaikutuksia mieli-alaan • Vertaisuus • Kokemusten jakaminen/Keskustelu • Oivalluksia 	<ul style="list-style-type: none"> • Mahd. positiivisia vaikutuksia toiminnasta • Toimettomuuden estäminen • "Vielä pystyy toimiaan" • "Minusta on vielä johonkin" • Toimintaan osallistuminen vaikuksista huolimatta • Mielenvirkeyttä • Yhteenkuuluvuuden tunne • Yhteisöllisyys • Yksinäisyyden torjuminen • Positiivinen palaute informantille

AINUTLAATUISUUS (yläluokka)	
Fyysinen ympäristö (alaluokka)	
Informantti 1	Informantti 2
<ul style="list-style-type: none"> • Tila on ahdas • Ahtaus karsinee osallistujia • Liikkumiseen vähän tilaa • Pyörätuoleille vähän tilaa • Keskusteluryhmälle hyvä tila • Huonekalut raskaat • Omaishoitajien kahvilan idea 	<ul style="list-style-type: none"> • Tila mahdollistaa toimintaa • Muutokset mahdollisia • Häiriöääniä käytävältä • Ovet voisi sulkea
Ajallinen ympäristö (alaluokka)	
<ul style="list-style-type: none"> • Ajankohta melko hyvä (klo 12-15) • 3 h varattu • Mahdollisesti lyhyempi aika • Alku tuntia aikaisemmaksi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ei vaikutusmahdollisuutta ajankohtaan • Ajankohta sopiva • Kesto sopiva (45-60 min)
Sosiokulttuurinen ympäristö (alaluokka)	
<ul style="list-style-type: none"> • Kaupunki tarjoaa palveluita ja toimintaa • Vapaaehtoistoiminnalle annetaan arvostusta tässä paikassa • Informantti tyytyväinen kohteluunsa • Informantin saama palaute tärkeää • Ryhmäläisten yhteinen tausta • Omaishoitajuus • Yksinäisyys • Vertaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilökunnan palaute vaikuttaa vapaaehtoistoimintaan • Hyvää palautetta useimmiten, ei aina • Kaipaa henkilökunnalta positiivista palautetta • Ryhmäläisten hakeminen tutkimuksiin vaikuttaa ryhmään • Yhteiset muistot • Yhteinen historia • Paikkakuntalaisuus • Maaltamuuttotausta • Vanhat tavat ja perinteet • Vanhat laulut tuttuja • Tanssilavakulttuuri • Ryhmäläisen hyväntahtoinen suhtautuminen toisiinsa

TÄSMÄLLISYYS (yläluokka)	
Suunnittelutaidot (alaluokka)	
Informantti 1	Informantti 2
<ul style="list-style-type: none"> • SUUNNITTELU: • Aiempi kokemus ryhmistä pohjalla • Ei aiempaa kokemusta musiikin käytöstä ryhmissä • Sävel soikoon -kurssimateriaalin hyödyntäminen suunnittelussa • ”Oppien” sovellus käytäntöön • Harjoittelua • TOTEUTUS: • Kuuntelemisen taito tärkeää • Ryhmäläisten kohtaaminen: ”myötäily ja kuulostelu” • Ryhmäläisten innostaminen tärkeää • Ryhmäläisten aktiivisuus vaikuttaa paljon • Toiminnalle sopivan paikan löytäminen ryhmässä 	<ul style="list-style-type: none"> • SUUNNITTELU: • Vanha ryhmänohjauskokemus auttaa • Vanhan työn kokemukset • Harrastukset • Omat materiaalit ryhmissä • Sävel soikoon –materiaalin hyödyntäminen • Kurssi rohkaisi ja vahvisti omaa ajattelua • Kurssi antaa tukea ja uusia ajatuksia • Ajankäyttö suunnittelussa ei runsasta (vrt. kokemus) • Tarvitseeko paljon suunnitella? (vrt. vapaaehtoisuus) • Vapaaehtoisuuden ajatus, ei tarvitse enempää • Tilanteet ryhmässä eläviä – dynaamisuus • TOTEUTUS: • Musiikin, liikunnan ja leikkien yhdistäminen (kurssi rohkaisi tähän) • Asiakkaiden yksilöllinen huomioiminen
Tavoitteet (alaluokka)	
<ul style="list-style-type: none"> • Informantti ei päästä ryhmän tavoitteista • Avun antaminen tärkeää • Informantille tekemistä 	<ul style="list-style-type: none"> • Ryhmäläisten virkistyminen • Yksinäisyyden ehkäiseminen • Yhdessä oleminen • Ryhmäläisten vuorovaikutuksen lisääminen • Informantin virkistyminen
Toiminnan soveltuvuus (alaluokka)	
<ul style="list-style-type: none"> • Toiminta soveltuu kohderyhmälle • Toiminta ohjaa keskustelua 	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminta soveltuu ryhmäläisille • Ryhmäläinen voi osallistua toimintaan tavallaan • Inf. soveltaa toimintaa ryhmäläisille sopivaksi

Havaintomateriaalin pelkistykset

VETOAVUUS (yläluokka)	
Mielihyvä (alaluokka)	
Informantti 1	Informantti 2
<ul style="list-style-type: none"> • Huumoria • Naurua • Hyväntuulisuutta • Muistoja • "en osaa laulaa" • Hyvää mieltä 	<ul style="list-style-type: none"> • Alkuun varauksellisuutta • Toiminta innostaa • Rentoutuneisuutta • Aktiivista osallistumista • Tunteiden nousu pintaan • Huumoria • Positiivinen palaute • Ohjaajan yksilöllinen ohjaustyyli • Yksilöiden huomioiminen • Tasapuolisuus • Hyvä tilannetaju
Tuotteliaisuus (alaluokka)	
<ul style="list-style-type: none"> • Osallistumista liikkumiseen • Osallistumista lauluun • "ei-lauluihmiset" laulavat • Keskustelu aktiivista 	<ul style="list-style-type: none"> • Pidättyväisyyttä alussa • Aktiivista tuolijumppaa • Sitoutuminen toimintaan hyvää • "Ei-lauluihmiset" lauloivat
Vahvistavuus (alaluokka)	
<ul style="list-style-type: none"> • Vaikutuksia mielenvirkeyteen • Rentoutuneen oloista käytöstä • Huumori vapauttaa • Mahdollisuus keskusteluun • Vertaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> • Rentoutuneisuutta ilmeni • Ryhmällä rauhoittavia vaikutuksia • Ryhmällä piristäviä vaikutuksia • Toiminta aktivoi osallistujia

AINUTLAATUISUUS (yläluokka)	
Fyysinen ympäristö (alaluokka)	
Informantti 1	Informantti 2
<ul style="list-style-type: none"> • Tila rauhallinen • Esteetön sisäänkäynti • Sopiva valaistus • Tilassa suuri pöytä • Tilan muuttaminen vaikeaa • Vapaata tilaa melko vähän • Liikkumisen apuvälineille vähän tilaa • Sopiva keskustelutilaksi • Musiikkiliikuntaan heikosti tilaa • Jääkaapin vaihto häiritsi 	<ul style="list-style-type: none"> • Esteetön tila • Vapaata tilaa hyvin • Muutettavissa oleva tila • Hyvä valaistus • Tilan ovet auki • Tilan siivoaminen ryhmän aikana – • Kahvien kattaminen – • Käytävältä kuuluu ääniä –
Ajallinen ympäristö (alaluokka)	
<ul style="list-style-type: none"> • Ryhmälle varattu aikaa 12-15:00 • Aika on melko pitkä • Omaishoitajien kahvilan luonne • Osallistujat virkeän oloisia • Osallistujia vähän 	<ul style="list-style-type: none"> • Kesto 45-60 min hyvä • Ajankohta hyvä • Ihmiset jaksoivat
Sosiokulttuurinen ympäristö (alaluokka)	
<ul style="list-style-type: none"> • 1.krt 1 ihminen paikalla • 2.krt 2 ihmistä paikalla • 3.krt 0 paikalla • Henkilökunta tukee ja arvostaa vapaaehtoistoimintaa • Historia esillä • Omaishoitajuus yhteistä • Elämäntilanne samanlainen • Maan ja paikkakunnan kulttuuria käsitellään runsaasti 	<ul style="list-style-type: none"> • Paikkakuntalaisuudesta puhetta • Suomalaisuus esillä • Kotipaikkakunnista puhetta • Yhteinen historia ja yhteiset laulut • Yhteiset muistot • Kunnioittava suhtautuminen toisiin • Osastokulttuuri vaikuttaa ryhmään • Ryhmästä hakeminen • Siivoaminen • Hoitajien mielipiteet vaikuttavat informanttiin +/-

TÄSMÄLLISYYS (yläluokka)	
Toiminnan soveltuvuus (alaluokka)	
<ul style="list-style-type: none"> • Toimintaan voi osallistua tavallaan • Toiminta porrastettavaa • Toiminta synnytti keskustelua 	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnan porrastettavuus hyvää • Inf. soveltaa toimintaa sopivaksi • Inf. saa ihmiset osallistumaan • Pieniä muutoksia voisi tehdä?

Suostumus havainnointimateriaalin ja haastattelutallenteiden käyttöön

LUPA HAVAINNOMATERIAALIN JA HAASTATTELUTALLENTTEIDEN KÄYT- TÖÖN

Suostumus

Voidakseni käyttää havaintomateriaalia ja haastattelutallenteita opinnäytetyössäni, tarvitsen siihen teidän suostumuksenne.

Minulle on kerrottu opinnäytetyön tarkoitus.

Annan luvan käyttää havaintomateriaalia ja haastattelutallenteita opinnäytetyön aineistona.

Tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Voin halutessani peruuttaa suostumukseni.

Aika

Paikka

Allekirjoitus